

Poredbeni prikaz neologizama u seriji romana o Harry Potteru

Fiket, Ivonna

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:504515>

Rights / Prava: [Attribution-NoDerivs 3.0 Unported](#)/[Imenovanje-Bez prerada 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-15**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

IVONNA FIKET
DIPLOMSKI RAD

**POREDBENI PRIKAZ NEOLOGIZAMA
U SERIJI ROMANA O HARRYJU
POTTERU**

Petrinja, rujan 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU UČITELJSKI FAKULTET

ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

(Petrinja)

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Ivonna Fiket

TEMA DIPLOMSKOG RADA: Poredbeni prikaz neologizama u seriji romana o Harryju Potteru

MENTOR: doc. dr. sc. Alenka Mikulec

Petrinja, rujan2020.

SADRŽAJ

UVOD	4
1. NEOLOGIJA.....	6
1.1. Definicija neologizama.....	6
1.2. Kategorije neologizama prema Muhvić-Dimanovski (2005).....	8
1.2.1. Posuđenice.....	8
1.2.2. Anglizmi-angloneologizmi.....	8
1.2.3. Egzotizmi.....	9
1.2.4. Pseudoposuđenice.....	10
1.2.5. Domaće nove riječi.....	11
1.3. Neologizmi u žargonu/žargonizmi	12
1.4. Načini stvaranja neologizama.....	13
1.4.1. Tvorbeni obrasci.....	13
1.4.2. Stvaranje novih riječi kontrakcijom	14
1.4.3. Semantička neologija.....	15
1.4.4. Stvaranje novih riječi metonimijom	15
1.4.5. Stvaranje novih riječi metaforom	16
1.4.6. Slobodne tvorbe.....	16
1.4.7. Neologizmi nastali radi popunjavanja mjesta antonima.....	17
2. SVIJET MAGIJE	18
2.1. J. K. Rowling.....	18
2.2. Serija romana o Harryju Potteru.....	20
2.4. Prijevodi	24
2.5. Harry Potter kao globalni trend	24
2.6. Neologizmi u seriji romana o Harryju Potteru	25
3. ANALIZA NEOLOGIZAMA.....	27
3.1. Harry Potter i Kamen mudraca.....	28
3.2. Harry Potter i Odaja tajni	30
3.3. Harry Potter i Zatočenik Azkabana	31
3.4. Harry Potter i Plameni Pehar.....	33
3.5. Harry Potter i Red feniksa	37
3.6. Harry Potter i Princ miješane krvi	38

3.7. Harry Potter i Darovi smrti.....	41
ZAKLJUČAK.....	43
LITERATURA.....	44
Izjava o izvornosti završnog/diplomskog rada	48

SAŽETAK

Ovaj rad usmjeren je na pojavu i poredbenu analizu neologizama ili novotvorenica u seriji romana o Harryju Potteru, autorice J. K. Rowling. U teorijskom dijelu rada obrađuje se definicija neologije, kategorije neologizama te se daje prikaz procesa stvaranja neologizma koji će se koristiti kasnije pri analizi. Osim toga, predstavlja se ciklus romana o Harryju Potteru i J. K. Rowling kao autorica koja je stvorila ne samo knjigu, već i *Harry Potterbrand*. U trećem poglavlju rada, analizi neologizama, prikazani su najčešći neologizmi korišteni u seriji romana o Harryju Potteru podijeljeni u sedam potpoglavlja prema izdanjima knjiga o Harryju Potteru. Neologizmi su analizirani na četiri razine: engleski naziv i podrijetlo (izvorno ime), hrvatski prijevod i značenje riječi u romanu, i na kraju analiza procesa korištenih za stvaranje hrvatskih neologizama, prema opisu tvorbenih obrazaca, prikazanom u teorijskom dijelu ovoga rada.

Ključne riječi: posuđenice, anglizmi-angloneologizmi, stvaranje riječi kontrakcijom, sraslice, semantički neologizmi, sufiksacija, J.K.Rowling.

SUMMARY

This thesis presents a comparative analysis of selected neologisms created by the author J.K.Rowling in her series of novels about Harry Potter. The theoretical part of the thesis describes definitions and categories of neologisms. It also presents processes of creating neologisms which will later be used in the analysis. The thesis also introduces the series of novels about Harry Potter and J.K.Rowling as a creator, not just of the books, but of the whole new brand. The third chapter analyses the most commonly used and chosen neologisms, divided into seven subchapters corresponding to the seven Harry Potter books. Each analysis consists of four parts: analysis of the English word, analysis of its Croatian translation, the meaning of the word in the novel, and the analysis of the processes used to create the selected Croatian neologisms, as described in the theoretical section of the thesis.

Key words: loanwords, anglicisms/anglo-neologisms, word blending (portmanteau words), compounding, semantic neologisms, suffixation, J. K. Rowling.

UVOD

... ako se usporedi sa životinjom, čovjek je *manjkavobiće*: njemu uvelike manjka instinktivna opremljenost životinja koja upravlja ponašanjem, njegova je organska opremljenost (bez organa za bijeg ili zaštitu, bez prirodnog oružja) nedostatna. (...)Usprkos tomu čovjek preživljuje na sjevernom polu kao i u Sahari. Zašto? Umjesto da bude vođen instinktom, čovjek u svijetu živi djelujući (...)On kompenzacijski raspolaze visokim stupnjem sposobnosti učenja. Čovjek živi od rezultata svoje predviđajuće, planirane i zajedničke aktivnosti, on je „biće kulture“. To se osobito pokazuje u značenju jezika. (Gudjons, 1994, str.144)

Potreba za komunikacijom postoji među životinjama, kao i među ljudima.Međutim, čovjek je komunikaciju doveo do te razine da smo danas u mogućnosti voditi razgovore s osobama koje se nalaze na drugoj strani svijeta, pa čak i komunicirati i slati informacije s drugih planeta.Kako bi ostali u kontaktu, nekada su ljudi slali pisma. Zatim je izumljen fiksni telefon koji je omogućavao usmenu komunikaciju s drugima iz udobnosti doma. Kada ni to više nije bilo dovoljno, čovjek je izumio mobilni telefon koji mu omogućava komunikaciju s drugima i kada je u pokretu. Posljednjih nekoliko desetljeća, tehnologija je izuzetno brzo napredovala što je rezultiralo izumom mnoštva novih stvari/pojmova/poja. Sve njih bilo je potrebno imenovati, što je jedan od najvažnijih razloga za nastanak neologizama (novotvorenica, novih riječi).

Osim navedene svrhe, neologizmi nastaju i u svrhu obogaćivanja književnoga djela, što je izvrstan pokazatelj leksičke kreativnosti jezika, a J.K.Rowling bila je izuzetno kreativna i stvorila je mnoštvo novih riječi i izraza od kojih su neke postale integralni dio leksika engleskoga jezika. Mnogi neologizmi iz serije romana o Harryju Potteru stvoreni su kombiniranjem različitih engleskih riječi ili osnova tih riječi te posuđivanjem iz drugih jezika, a u ovom radu prikazat će se njihovo moguće podrijetlo, značenje u engleskomi hrvatskomjeziku kao i interpretacija novotvorenica u kontekstu romana. Kod novotvorenica koje ne pripadaju grupi angloneologizama, istražiti će se moguće podrijetlo u hrvatskom leksiku te njihovo značenje. Načine stvaranja neologizma Muhvić-Dimanovski (2005) podijelila je u sedam grupa, prema kojima će se u ovome raduanalizirati hrvatski prijevod, odnosno nastanak hrvatskih neologizma u Harryju Potteru.

Uzuvod i zaključak, rad čine tri glavna dijela – dva teorijska dijela te dio posvećen analizi tvorbe u poredbenom prikazu izabranih neologizama na hrvatskom i engleskom jeziku.U prvom teorijskom dijelu obrađuje se definicija neologije, kategorije neologizama te se

proučavaju procesi stvaranja neologizma, koji će se koristiti kasnije pri analizi. U drugom dijelu teorije spominje se ciklus romana o Harryju Potteru i predstavlja se autorica koja je stvorila ne samo knjigu, već i *Harry Potter brand*. U trećem dijelu rada, analizi neologizama, prikazat će se i analizirati najčešći neologizmi korišteni u engleskoj i hrvatskoj verziji serije romana o Harryju Potteru, podijeljeni u sedampotpoglavlja prema knjigama.

1. NEOLOGIJA

Svaki čin čovjekova ponašanja, kao reakcija na nešto ili nekoga, već je komunikacija, jer svaka gesta nosi neku (neverbalnu) poruku. Kako ponašanje nema svoje suprotnosti, ne može se »ne-ponašati«, tj. ne može se ni »ne-komunicirati« (Paul Watzlawick, 1969); i šutnja je komunikacijski čin. (Hrvatska enciklopedija)

Razvojem novih tehnologija, uvođenjem Interneta, beskontaktnog plaćanja i brzog transporta promijenio se način i doseg međusobne ljudske komunikacije. Kao što je Marshall McLuhan predvidio 1962. godine u svojoj knjizi „The Gutenberg Galaxy“, suvremeni je svijet kroz računalne mreže postao izuzetno usko povezan, odnosno postao je „globalno selo“.

Novi proizvodi i ideje plasiraju se na svjetskoj mreži (*World Wide Web-u*) te postaju lako i brzo dostupni cijelome svijetu. Svi ti proizvodi sa sobom nose i nazivlje koje se prenosi u druge jezike. Ovisno o jeziku primaoca i tradiciji jezičnog purizma, ti nazivi mogu dobiti status posuđenica (riječi preuzete iz nekog jezika i integrirane u jezik primalac), tuđica (koje se iz nekog razloga ne uklapaju u materinski jezik) i postati integralni dio leksikaili mogu dobiti status prevedenica („domaće” riječi nastale na temelju stranih). Svjestan nemogućnosti da u određenom trenutku precizno izrazi neki sadržaj riječima koje mu stoje na raspolaganju, govornik nužno poseže za posuđenicom ili, znatno rjeđe zbog složenosti takvoga postupka, stvara novu riječ od elemenata svojega jezika (Muhvić-Dimanovski, 2005).

Neologija se kao jezična pojava može, dakle, definirati kao ukupnost procesa koji određuju stvaranje novih riječi u vokabularu nekog jezika. Svi su živi jezici podložni stvaranju (ili prihvatanju) neologizama jer ih na to tjera društveni razvoj koji sa sobom nosi nove pojave uz koje se onda vežu i nove riječi. (Muhvić-Dimanovski, 2005, str. 2)

Svaka riječ nekada je bila nova riječ dok nije postala uobičajena u rječniku govornika. Neologizmi privlače svojom ekskluzivnošću, obilježenošću, a govornici ih doživljavaju kao nepoznate riječi te nisu dio njihovih svakodnevnih govornih navika (Kuna i Mikić Čolić, 2012).

1.1. Definicija neologizama

Postojeće su definicije neologizama neujednačene i neodređene iz razloga što prilikom interpretacije u obzir uzimaju različite elemente. Međutim sve se definicije slažu u nekim temeljnim odrednicama. Do pojave novih riječi u leksičkom inventaru jezika dolazi iz nekoliko razloga: pojava novih pojmova/predmeta/pojaava koje je potrebno imenovati, novi nazivi kao dodatak već postojećima, povijesni, politički, kulturni razlozi itd. Također je bitno napomenuti kako se potreba za stvaranjem novih riječi u određenim područjima javlja češće nego u drugima, te kako se na primjer u području tehnologije uvodi veći broj neologizama nego u ostalim područjima, što je i razumljivo s obzirom na to koliko se brzo onarazvija u današnje vrijeme.

Muhvić-Dimanovski (2005) navodi nekoliko svjetskih jezikoslovaca i njihove definicije neologizama pa je tako prema Simeoneu (1969, str.904-905) neologizam „nova tvorenica, novostvorena riječ; nova riječ odnosno novi izraz koji se u razgovornome jeziku još nije potpuno udomaćio.” Mounin (1974, str.229-230) za neologizam navodi da je to „nova riječ, novo značenje neke, već postojeće, riječi, ali također posuđenica (ne samo iz stranoga jezika nego i žargona pojedinih društvenih skupina); napokon i riječ koja je ponovno oživjela”.

Jedna od prepreka na koju se nailazi prilikom definiranja neologizama jest vremenski aspekt jer je teško povući vremensku granicu do koje se neka riječ može smatrati „novom”. Tako, na primjer, Babić neologizam ubraja u vremensko-čestotne odrednice, a uz neologizam navodi *arhaično, zastarjelo, rijetko, rjeđe i drugo*, te navodi:

Odrednice zastarjelo i arhaično stilske su odrednice jer govore o stilskoj vrijednosti tako označene riječi, ali bi neologizam mogao biti samo vremenska odrednica kad bi značio *riječ je načinjena u novije vrijeme*. Međutim ona to ne označuje. Vremenska se određenja daju vremenskim podatkom u kojemu postoje potvrde, kad se riječ prvi ili posljednji put upotrijebila, a riječ neologizam obično daje stilsko određenje: *riječ je načinjena u novije vrijeme, a nije u skladu s tvorbenim sustavom*, a često znači samo ovo drugo. (Babić, 1981, str. 81)

Neologizmi nastali u svrhu obogaćivanja književnog djela izvrstan su pokazatelj leksičke kreativnosti jezika.

Neologizmi se dijele u dvije skupine: prvoj skupini pripadaju denominativni neologizmi koji nastaju kako bi se zadovoljile komunikacijske potrebe jedne jezične zajednice. Drugoj skupini pripadaju stilistički ili okazionalni neologizmi, odnosno prigodnice, akoji su djelo pisca nastali za potrebe jednoga književnoga djela. Prva skupina jedakako brojnija, no iako je rijetkost, poneka prigodnica postane dijelom općeuporabnoga leksika kao što se dogodilo s *robotom* Karela Čapeka. (Mikić, 2007, str. 78)

Hrvatski jezikoslovac Anić za neologizme piše:

U novije vrijeme preuzeta kao izrazitija novost prema postojećem rješenju (riječi, izrazu itd.) ili nova upotreba stare ili nekad konstruirane riječi ili značenja; novotvorevina. (...) nove konstruirane riječi i nova značenja; b) riječi koje nisu od vremena kad se bilježe u starim tekstovima i knjigama stekle trajan i neprekinut status (nisu se upotrebljavale), c) neke internacionalne i ruske riječi i tvorbe. (Anić, 1998, str. 1430)

Neologizam se od ustaljenog leksemarazlikuje po obliku ili značenju. U *Hrvatskom jezičnom savjetniku* (Barić i sur., 1999, str.1659) neologizmi su definirani kao „nove riječi, jezične novotvorevine. (...) Neologizmi nastaju uglavnom zbog potrebe da se izrazi nov pojam ili da se nazovenovi predmet”. Neologizmi su svakako jasan pokazatelj promjena u društvu i komunikaciji u moderno vrijeme te dokazuju koliko je usko jezik vezan uz te dvije kategorije.

1.2. Kategorije neologizama prema Muhvić-Dimanovski (2005)

1.2.1. Posuđenice

Mnoštvo novih riječi potječe upravo iz drugih jezika, te tako posuđenice čine najveći dio rječnika neologizama. Kao što je već spomenuto, najveći broj novih riječi nastaje zbog globalizacije te do trenutka kada se krajnji korisnici susretnu s njima, one još nemaju domaću inačicu. Često se dogodi da i kada neka riječ dobije svoj prijevod, u rječniku govornika ostane u izvornom obliku jer se naviknuo na nju i postala je dio njegova ustaljenog govora.

U Hrvatskoj enciklopediji posuđenice su definirane kao riječi koje su oblikom i značenjem preuzete iz stranoga jezika (ili dijalekta) te su se glasovno, grafijski i fleksijski integrirale u jezik primaoca, a govornici ih više ne smatraju „stranim riječima”. Posebna vrsta posuđenica jesu tuđice – riječi koje se nisu u potpunosti adaptirale (gramatički, glasovno ili grafijski) u jezik primaoca te je njihovo podrijetlo više ili manje primjetno. Posuđuje se iz svih jezika, međutim, najveći broj posuđenica u hrvatskom jeziku novije vrijeme dolazi iz engleskoga jezika i nazivaju se anglizmi.

1.2.2. Anglizmi-angloneologizmi

Engleski je jedan od najraširenijih jezika u svijetu, a istraživanja su pokazala kako otprilike

40% novih riječi pripada kategoriji posuđenica iz engleskoga (Herberg, 2002). Neki stručnjaci ih zbog toga izdvajaju kao posebnu kategoriju neologizama – angloneologizmi(anglizmi). Anglizmi se javljaju u različitim jezicima i to u vrlo sličnim oblicima, a njihovoj raširenosti pomažu mnogi čimbenici poput medija, televizije, knjiga, društvenih mreža i drugih. Engleski jezik jedan je od službenih jezika Europske Unije, ali je i uporabni jezik kojim se služi više od polovice svjetskog stanovništva, kako bi olakšali međusobnu komunikaciju i nadišli jezične barijere. *A Dictionary of European Anglicisms* prikazuje usporedbu šesnaest europskih jezika, pri čemu je detaljan prikaz britanskih i američkih engleskih riječi koje su „uvezene“ u glavne europske jezike dokaz raširenosti anglizama. Niže su navedene neke engleske riječi koje su danas usustavljene u hrvatskome jeziku (osobito među mlađom populacijom) i koriste se svakodnevno kao tuđice, iako postoje njihove zamjene u hrvatskome standardnom jeziku.

*Tablica 1. Prikaz često korištenih anglizama i njihovi nazivi na hrvatskome jeziku
(Izvor: Interpret)*

engleske riječi	hrvatske riječi
bookmark	oznaka mjesta čitanja; straničnik
chat	virtualno/internetsko brbljanje, čavrljanje, ugodan razgovor, e-razgovor
e-mail	e-pošta, elektronička pošta
display	predočnik
event	dogadjaj, događanje
mobbing	zlostavljanje
party	zabava, proslava, domjenak
shopping	kupovina, kupnja
all-inclusive	sveobuhvatan/sa sveobuhvatnom ponudom
gadget	(pametna) spravica
happy hour	vrijeme nižih cijena, vrijeme sniženja
mainstream mediji	mediji glavne struje, prevladavajući mediji
teaser	mamac
widget	mala aplikacija

1.2.3. Egzotizmi

Egzotizmi su „posuđene riječi koje označuju specifičnosti pojedinoga naroda”(Muhvić-Dimanovski, 2005, str. 45), a kao primjeri navode se riječi za jela (špageti), pića (tekila), narodnu nošnju(kimono), građevine i obitavališta (hacijenda), te glazbala (bendžo). Gastronomski egzotizmi označuju razne vrste jela koja ne pripadaju domaćoj kulinarskoj tradiciji, već potječu iz drugih naroda, a u hrvatskom su jeziku posebna vrsta leksika i nije ih potrebno pisati izvornom grafijom (piše se *špageti*, a ne *spaghetti*). O egzotizmima se nije raspravljalo i pisalo često kao na primjer o anglizmima, a Muhvić-Dimanovski (2005) smatra kako zaslužuju mnogo više pozornosti zbog svoje sve veće raširenosti i uporabe u jeziku. Egzotizmi nastaju, traju, ali i nestaju iz uporabe. Mnogi se egzotizmi fonološki i morfološki uklapaju u domaći jezik do te mjere da se nakon višegodišnje česte uporabe pretvaraju u posuđenice koje kod govornika ne izazivaju nikakvu stranu konotaciju. Muljačić (1997, str. 98) navodi kako se termin egzotizam „tiče stranih riječi iz dalekih stranih zemalja izvan našeg kontinenta”, a s tom tvrdnjom slaže se i Muhvić-Dimanovski (2005) te navodi neke najpopularnije egzotizme: *aikido*, *aštanga joga*, *shiatsu*, *reiki*, *wok*, *tae bo*, *tai chi*, *tekvondo*, *nanbudo*, *tofu*, *šerpei*, *seitan*, *futon*, *karate*, *wenge*, *sudoku*.

Egzotizmi, dakle, dolaze iz jezika davatelja u jezik primatelj jezičnim posuđivanjem. Posuđivanje može biti izravno (riječ kauboj preuzeta je iz engleskog jezika), posredno (riječ šah preuzeta je iz turskog jezika, a turski jezik preuzeo ju je iz perzijskoga jezika) i kružno (riječ kravata preuzeo je hrvatski jezik iz francuskog jezika jer su je Francuzi oblikovali prema imenu Hrvat). “U jezik primalac egzotizmi pristižu dvama u posuđivanju leksema uobičajenim načinima: izravno iz jezika davaoca ili posredno, preko trećeg jezika, jezika kulturnog i civilizacijskog posrednika” (Samardžija, 1989: 79). (Nosić, 2012, str.272)

1.2.4. Pseudoposudenice

Nezaobilazna kategorija neologizama su pseudoposudenice ili tzv. prividne posudenice. Riječi toga tipa stvorene su stranim jezičnim elementima, ali nisu posuđene kao cjelina te se posve slobodno oblikuju u nekom drugom jeziku. Primjerice, na njemačkom govornom području, za mobilni telefon koristi se pseudoanglizam *Handy* umjesto službenog naziva *Mobiltelefon*. Filipović (1986) navodi primjere relativno čestih pseudoanglizama u hrvatskome jeziku koji

završavaju na –er ili –ist: engleskoj riječi dodaje se sufiks koji je identičan u engleskome, ali tih konkretnih riječi u engleskome nema. Primjeri: kečer, džezzer, kombajner, nokauter, kraulist, pamfletist. Dobar primjer pseudoanglizma je riječ *darker* koja potječe od engleskog *dark* (doslovan prijevod je *mrak*), a u hrvatskom leksiku označava „žarg. pristaša mladenačkog stila odijevanja u kojem prevladava crna boja i općenito, pesimistički, mračan, crn pogled na svijet“ (Hrvatski jezični portal).

Pseudoanglizmi se mogu tvoriti na nekoliko načina:

- 1) slaganjem, tako da se anglicizmu dodaje riječ *man*, kao na primjer *golman*
- 2) derivacijom, tako da se anglicizmu dodaju sufiksi –er (npr *džezzer*) ili –ing (npr *inženjering*)
- 3) elipsom, ispuštanjem sufiksa –ing ili jednog člana složenice, a preostali dio preuzima značenje cijele složenice (hr. *happy end*, eng. *happy ending*)

Pseudoanglizam *monkey* koji je u hrvatskom razgovornom stilu zamjena za „et“, tj. znak @ ne pripada niti u jednu od navedenih kategorija.

Pseudogermanizmi su uz pseudoanglizme najzastupljenije pseudoposuđenice u hrvatskome jeziku. „Dio njih pripada razgovornome jeziku ili žargonu kao na primjer *šminker*, –ica 'osoba koja prati modne trendove, ima malo snobovske navike' te *šmeker* 'osoba izbirljiva ukusa – ne samo što se jela tiče“ (Muhvić-Dimanovski, 2005, str. 48). Od ostalih pseudoposuđenica u hrvatskome jeziku možemo spomenuti riječi talijanskog podrijetla kao na primjer *balerinke* koje znače „lagana ženska ljetna obuća slična baletnoj papučici; baletanka“ (Hrvatski jezični portal), a riječ dolazi od talijanizma *balerina*.

1.2.5. Domaće nove riječi

Često potreba za novim riječima nastaje iz društveno-političkih razloga ili zbog uvođenja administrativnih mjera te je potrebno smisliti novu riječ karakterističnu za određeno područje (Muhvić-Dimanovski, 2005). S obzirom na to da nema stranoga modela koje bi u tom slučaju smatrali uzorom, mnogi su hrvatski neologizmi krajem 80-tih godina 20. stoljeća nastali upravo na taj način. Izrazi poput *foteljaš*, *vatrogasne mjere*, *novokomponirana kultura*, *jogurt-revolucija* itd., možda nisu svi u potpunosti ostali u aktivnoj uporabi, ali im je značenje i dalje dobro poznato te primjenjivo na današnje prilike. Međutim, mnogo je hrvatskih naziva dovodilo u zabunu strane ulagači partnere jer nisu bili razumljivi niti u skladu sa standardnim terminima poznatim u međunarodnoj trgovini. Nazivi kao što su *osnovna*

organizacija udruženog rada (ili OOUR), *sredstva* umjesto *imovine*, *naknada* za *privređivanje* umjesto *dobit* i slični, bili su do te mjere specifični da je u komunikaciji sa strancima dolazilo do nesporazuma i poteškoća (Šarčević, 1993). Stoga je Šarčević napisala referat o utjecaju stvaranja novih riječi na leksikografsku praksu. Nazivlje je postalo zastarjelo zbog novih odnosa u praksi i promjene su bile nužne, što je posljedično dovelo do promjene i prilagodbe zakonskih akata novonastaloj situaciji.

1.3. Neologizmi u žargonu/žargonizmi

Nove riječi česte su u razgovornome jeziku, a još više u žargonu te često opstaju i u leksiku, a ponekad prelaze i u standard. Bugarski žargonom naziva:

Svaku neslužbenu i službenu govornu inačicu nekog jezika koja služi za identifikaciju i komunikaciju unutar neke društveno određene grupe – po profesiji, društvenom statusu, uzrastu i slično – čije članove povezuje zajednički interes ili način života, a koja uz to može biti i prostorno omeđena. Žargon je „obilježen specifičnim jezičnim sredstvima, prije svega leksičkim i frazeološkim, a izuzetno i gramatičkim i fonološkim. Otuda je on slabo razumljiv drugim govornicima istog jezika, koji ga često negativno vrednuju u odnosu na standardni jezik. (Bugarski, 2006, str. 12)

U Rječniku stranih riječi navodi se da je žargon „pokvaren govor, osobit govor, poseban govor nekog društvenog staleža“. Hrvatski enciklopedijski rječnik žargon određuje kao:

govor šireg socijalnog kruga karakteriziran izrazima, značenjima i sintagmama koji ne pripadaju standardu i normi; podlozan je pomodnosti, konkretizaciji i pojednostavljivanju te kao govor užeg profesionalnog kruga, uvriježeni jezik određene struke koji se spontano razvio neovisno o službenome nazivlju, osobit po tome što je riječima preuzetim iz govornoga jezika pridodao nova značenja koja često nisu razumljiva onima izvan struke. (Hrvatski enciklopedijski rječnik, 2002.)

Muhvić-Dimanovski (2005, str. 53) kao primjer žargonizama nastalih iz emotivne povezanosti ili svakodnevne uporabe navodi nazive marki automobila kod Hrvata. U žargonizmima često nailazimo na semantičke posuđenice, a mnogim se starim značenjima dodaju nova. Obično su to značenjske posuđenice gdje se prema asocijaciji na izgled daje i odgovarajuće ime: *buba* (Volkswagen), *peglica* (Fiat 126), *gojzerica* (Renault 4), *žaba* (Citroen). Kod drugih je pak riječ o sličnosti s imenom, npr. *stojadin* (Zastava 101), ili pak skraćenicama kao *fićo* (Fiat) i

merdžo (Mercedes).

Povremeno se javljaju i novi glagoli koji su podijeljeni u dvije skupine:

1. potpuno novi glagoli, izvedeni od imenica: *(s)kemijati* „kombinirati, naći rješenje“; *(s)krumpati se* „izvući se na sreću“; *bahatiti se* „biti bahat“; *nogirati* „ostaviti, napustiti”;
2. neosemantizmi, već postojećem glagolu dodaje se novo značenje: *pasti* „biti uhvaćen u krađi, razbojstvu, s drogom”; *zakucati* u košarci znači „postići pogodak iz skoka”; *brijati* u žargonu mladih „dobro se provoditi, ići s jedne zabave na drugu, tulumariti”; *ispeglati karticu* „provući kreditnu karticu kroz automat za očitavanje podataka”. (Muhvić-Dimanovski, 2005, str. 55)

Brojni su i neologizmi u žargonu nastali iz potrebe ljudi da daju ime svojim zgradama pa su tako nastale: *Mamutica*, *Zagrepčanka*, *Kockica*, *Kutija šibica*, *Lazarica*, *Brodarica*.

1.4. Načini stvaranja neologizama

1.4.1. Tvorbeni obrasci

„Pravi su tvorbeni načini: sufiksalna tvorba, prefiksalna tvorba, prefiksarno-sufiksna tvorba, slaganje, složeno-sufiksna tvorba i srastanje.“ (Samardžija, 1995, str. 71-72). U hrvatskom jeziku slaganje je rjeđe korišten postupak za tvorbu neologizama, češće se koristi sufiksna i prefiksna tvorba neologizma.

„Sufiksna tvorba tvorbeni je način u kojemu se iza tvorbene osnove dodaje sufiks ili tvorbeni nastavak: *kupac*, *učitelj*, *školski*, *noćni*, *mjestimice*“ (Hrvatska školska gramatika). Muhvić-Dimanovski (2005, str. 98,99) navodi neke česte neologizme nastale dodavanjem sufiksa *-ijada*: *biciklijada* „susret biciklista“ , *bundevijada* „manifestacija na kojoj se pripremaju jela od bundeva“, *filozofijada* „susret studenata Filozofskog fakulteta“, *kestenijada* „susret na kojem se peku kesteni“, *norijada* „slavlje maturanata u Zagrebu“ itd. Velik broj riječi nastao je i dodavanjem sufiksa *-ica* ili *-nica*: *dopusnica* nastala prema riječi *dopustiti*, *jurilica* prema *juriti*, *ledenica* prema *led*, *odbijenica* prema *odbiti*, *perilica* prema *prati*,

pržilica prema *pržiti*, *slagalica* prema *slagati*, *tražilica* prema *tražiti*, *prilagođenica* prema *prilagoditi*, *usvojenica* prema *usvojiti*, *posuđenica* prema *posuditi* itd. (Muhvić-Dimanovski, 2005).

Autorica navodi i brojne primjere novijih riječi nastale dodavanjem sufiksa *-izacija*: *balkanizacija*, *ciprizacija*, *kosovizacija*, *libanonizacija*, *skandavizacija*. Značenje ovih riječi vezano je uz specifična događanja u navedenoj regiji ili zemlji te se primjenjuju za takve pojave ina drugim prostorima. U žargonu i razgovornome jeziku često se koristi sufiks *-njak*: *likovnjak* „likovni umjetnik“, *mirovnjak* „pripadnik mirovne misije“, *narodnjak* „novokomponirana narodna muzika“, *osobnjak* „osobna iskaznica“, *poslovnjak* „poslovni čovjek“, *slobodnjak* „osoba slobodne profesije“, *lažnjak* „imitacija nečega“ itd. (Muhvić-Dimanovski, 2005).

„Prefiksalna tvorba tvorbeni je način u kojemu se ispred jedne riječi dodaje prefiks ili tvorbeni predmetak: **neprijatelj**, **pročitati**, **potprogram**, **raščistiti**, **surečenica**“ (Hrvatska školska gramatika). Prefiksoidi često korišteni u stvaranju neologizama u hrvatskom jeziku su *cro-*, *euro-*, *mega-*, *e-*, *m-* pa su tako nastali sljedeći neologizmi: *Croaid*, *Cro-a-porter*, *Cro Cop*, *cro-jahta*, *cro-moda*, *megajahta*, *megaknjiga*, *megainvesticija*, *megazvijezda*, *e-poslovanje*, *e-zaba*, *e-Hrvatska*, *e-vlada*, *e-katastar*, *m-pay*, *m-commerce* itd. (Muhvić-Dimanovski, 2005).

„Prefiksarno-sufiksalna tvorba tvorbeni je način u kojemu se tvorbenoj osnovi jedne riječi istodobno dodaju prefiks i sufiks i tako nastaje prefiksarno-sufiksalna tvorenica: *pod-vod-ni*, *pri-mor-je*, *pod-lakt-ica*, *pod-nož-je*.“ (Hrvatska školska gramatika)

Slaganje je tvorbeni način u kojemu istodobno sudjeluju najmanje tri sastavnice, od kojih je prva punoznačna osnova, druga spojnik *-o-*, a treća punoznačna riječ. Tako nastala tvorenica naziva se složenicom. Spojnik ili interfiks jedinica je koja u složenici spaja dvije riječi u jednu: *klor + vodik* > *klorovodik*, *nos + rog* > *nosorog*.

Složeno-sufiksalna tvorba složeni je tvorbeni način u kojemu istodobno sudjeluju dva tvorbeni načina, slaganje i sufiksacija. Tvorenica nastala složeno-sufiksalskom tvorbom naziva se složeno-sufiksalska tvorenica, npr. *grl- + bol + -ja* > *grlobolja*, *miš + lov + -ka* > *mišolovka*.

Srastanje je spajanje bez spojnika *-o-* dviju sastavnica od kojih prva može biti ili osnova ili samostalna riječ, a druga je nužno riječ. Tvorenica nastala srastanjem naziva se sraslica. Pritom je bitno da ti elementi ne moraju biti punoznačni (npr. *u + oči* > *uoči*) te da ne vrijedi načelo da drugi element određuje vrstu riječi složenice (npr. *u + mjesto* > *umjesto*). (Hrvatska školska gramatika)

1.4.2. Stvaranje novih riječi kontrakcijom

U engleskoj se lingvističkoj terminologiji riječi koje nastaju sažimanjem dijelova dvije riječi zovu *blends*. U većini se slučajeva sažimaju prvidio jedne riječi i drugi dio druge riječi, s time da je kraj riječi obično zadnji slog druge riječi, ali ponekad i samo jedan fonem (ili grafem). U nekim se slučajevima zadnji slog, fonem ili grafem prve riječi poklapaju s prvim slogom, fonemom ili grafemom druge riječi sažimaju se u cjelinu... (Muhvić-Dimanovski, 2005, str. 99)

Neologizmi engleskog podrijetla najčešće nastaju kontrakcijom: *brunch*, „breakfast + lunch“, *motel*, „motor + hotel“, *camcorder*, „camera + recorder“, *smog*, „smoke + fog“, *Frenglish*, „French + English“ itd.

U uporabnom hrvatskom jeziku nailazimo na vrlo malo primjera kontrahiranih oblika, a najčešće se koriste u reklamama: *maspok*, „masovni + pokret“ (odnosi se na pokret iz 1971. godine), *Kavkaz*, „kazališna kavana“, *nogotenis*, „nogomet+tenis“, *radoholičar*, „rad+alkoholičar“, *klinceza*, „klinka + princeza“, *bankomat*, „banka + automat“ itd. (Muhvić-Dimanovski, 2005, str. 100).

1.4.3. Semantička neologija

„Semantičke su posuđenice vrsta prevedenice u kojima se pod utjecajem nekog stranog jezika domaćem označitelju, autohtonomie ili ranije posuđenome i integriranome leksemu pridružuje novo, dodatno značenje. Novo značenje može potisnuti staro, ali najčešće supostoje oba značenja“ (Turk, 1998, str. 520).

Na primjer, riječ *miš* ima dva značenja u hrvatskom jeziku: 1. životinja, 2. dio računalne opreme. Semantičke posuđenice Muhvić-Dimanovski (1992, str. 155) dijeli prema:

- a) jednakosti (podudarnosti) po obliku: *ekstenzija*, *generacija*, *paket*, *papir*, *meni*, *program*, *memorija* itd.
- b) jednakosti (podudarnosti) po značenju: *crv*, *daska*, *domaćica*, *kišobran*, *košara*, *kolač*, *miš*, *krtica*, *ljuska*, *petlja*, *radionica*, *sapunica*, *stjenica* itd.

Semantičke posuđenice mogu biti različite vrste riječi: imenice, glagoli, pridjevi, a nešto rjeđe i prilozi.

1.4.4. Stvaranje novih riječi metonimijom

Pojava metonimije može se smatrati nekom vrstom neosemantizma jer se i ovdje već postojećem značenju (ili više njih) pridodaje neko novo.

Neologizam se kao posljedica metonimije javlja tek u određenim slučajevima u kojima se vlastito ime počne rabiti za neki opći pojam, tj. kad ono postane opća imenica pa se tada, u skladu s pravilima danoga jezika, sklanja, dobiva određeni član ili slično. (Muhvić-Dimanovski, 2005, str. 104)

Neki od primjera neologizama nastalih metonimijom jesu: *plave kacige/plavi šljemovi*, „pripadnici mirovnih snaga UN-a koji nose plave kacige“, *bijeli/plavi ovratnici*, „djelatnici u administraciji/proizvodnom pogonu“, *Pantovčak* se ponekad koristi umjesto „predsjednika države ili njegova ureda“ (Muhvić-Dimanovski, 2005, str. 104).

Ponekad ljudi koriste nazive robnih marki kao opće imenice pa su tako ostali nazivi *kalodont* umjesto paste za zube ili na primjer *nesica* umjesto Nescafe. Ivan Generalić začetnik je hrvatske naivne umjetnosti, rođen u Hlebinama, a iz Hlebina dolazi najveći broj hrvatskih umjetnika naivaca, zbog čega je u žargonu i razgovornome jeziku nastao naziv *generalić ili hlebinac* koja se odnosi na „naivnu osobu; naivca“.

1.4.5. Stvaranje novih riječi metaforom

I kod metafore kao sredstva putem kojega se stvaraju nove riječi treba biti krajnje oprezan. Nije, naime, svaka nova metaforička uporaba odmah i neologizam. On to postaje tek dugotrajnijom uporabom stanovite metafore, njezinim širenjem u svakodnevnoj komunikaciji, te naposljetku ulaskom u rječnike. Neke metafore, naime, prolaznoga su karaktera, jer je njihova uporaba tek okazionalna, ponekad čak jednokratna. Da bi neka metafora postala kandidatom za neologizam, mora proći proces leksikalizacije. (Muhvić-Dimanovski, 2005, str. 105)

Neke pojave, predmeti ili osobe asociraju nas na već poznati pojam pa se tada imenuju istim nazivom. Ponekad se uz sam naziv dodaje i pridjev kako bi se pojam definirao preciznije, a Muhvić-Dimanovski (2005) navodi kao primjer riječi *hijena i mafija*. Tako *hijena* u svom temeljnom značenju sadrži neke osobine primjenjive na osobe pa se stoga javljaju nove sintagme poput *hijene rata, cestovne hijene* itd. *Mafija* se danas rabi u izrazima poput *zoomafija, građevinska mafija, zelenamafija* itd.

1.4.6. Slobodne tvorbe

Za imenovanje pojedinih novih pojmova ili predmeta ponekad se pribjegava uporabi oznaka nacije iz koje pojam potječe. Na taj je način stvoren čitav niz naziva koji sadrže komponentu koja ih veže uz izvornu državu. Zapravo su to sasvim proizvoljni nazivi kojima nećemo naći uzore u nekom drugom jeziku, niti odgovarajuće oblike koji bi bar dijelom bili slični. (Muhvić-Dimanovski, 2005, str.106)

Kao primjer autorica navodi riječi: *japanke*, *švedski stol*, *francuski prozor*, *francuski krevet*, *ruski čaj*.

1.4.7. Neologizmi nastali radi popunjavanja mjesta antonima

„Ako se malo pobliže analiziraju neki neologizmi, može se doći do zaključaka koji upućuju na to da stanovit broj novih riječi nastaje samo iz razloga što već postoji njihov antonimski parnjak ili jednostavno par” (Muhvić-Dimanovski, 2005, str. 107). Tako je *fiksna telefonija* dobila svoj prefiks kada se pojavila *mobilna telefonija* i *mobiteli*, kako bi se te dvije tehnologije mogle lakše razlikovati.

2. SVIJET MAGIJE

„On će se proslaviti...postat će legenda...ne bih se iznenadila kad bi se današnji dan ubuduće zvao Dan Harryja Pottera...O Harryju će se pisati knjige...svako će dijete u ovom našem svijetu znati za njega!“ (Rowling, 1997, str. 16)

Kada je J.K.Rowling napisala ove riječi na početku prve knjige o Harryju Potteru, nije mogla ni zamisliti koliko zapravo istine ima u njima. Harry Potter postao je svjetski poznati junak, a od izlaska prve knjige u Engleskoj, 1997. godine, prodano je više od 500 milijuna primjeraka prevedenih na više od 80 različitih jezika. J.K.Rowling u početku se „borila“ s izdavačima kako bi njezina knjiga uopće bila objavljena i stigla na police knjižara. Danas je priča o Harryju Potteru dostupna diljem svijeta i ima milijune obožavatelja, prema knjizi su snimljeni filmovi, a J.K.Rowling i njezini pratitelji svakodnevno objavljuju nove priče na službenoj internetskoj stranici *Wizarding World*.

2.1.J.K.Rowling

Rođena 31.srpnja 1965. godine, Joanne Kathleen Rowling sanjala je da će postati pisac još od najranije dobi. Svoju prvu knjigu napisala je kada je imala samo šest godina, u svom domu, u Chipping Sodburyju (u blizini Bristola u Engleskoj). Oduvijek je bila okružena knjigama i njezina strast za pisanjem vodila ju je kroz čitav život. Nakon što je završila studij klasičnih umjetnosti i francuskog jezika na Sveučilištu Exeter, preselila se u London gdje je počela raditi kao dvojezična tajnica za udrugu Amnesty International. Tijekom tog razdoblja, 1990. godine, dok se vozila vlakom iz Manchestera u London, dobila je ideju o malom mršavom čarobnjaku. Kako nije imala olovku sa sobom, ništa nije zapisala već je sjedila i razmišljala o tom dječaku tijekomčetverosatne vožnje vlakom. Počela je pisati o avanturama Harryja Pottera čim je stigla na svoje odredište.

Harry je imao suhonjavo lice, kvrgava koljena, crnu kosu i sjajne zelene oči. Nosio je okrugle naočale slijepljene selotejpom jer ga je Dudley uvijek mlatio po nosu. Jedina stvar koju je Harry volio na svojoj vanjštini bijaše vrlo tanka brazgotina na čelu u obliku munje. (Rowling, 1997, str.20)

Znanja koja je stekla tijekom studija bila su posebno korisna u pisanju serijala jer je bila u

moгуćnosti s jedne strane, crpiti inspiraciju iz legende o Arthuru, a s druge strane stvarati nove riječi čije je korijene često pronalazila u latinskom jeziku. Pet godina prošlo je od njezine ideje do završetka prve knjige. Ulogu sveznajućeg pripovjedača, J.K. Rowling shvatila je toliko ozbiljno da je u najmanji detalj promislila svaki segment Harryjeva života. Zapisala je imena svih Harryjevih vršnjaka iz Hogwarta, njihove magične sposobnosti, obiteljsko stablo... Neke od tih stvari nikada nisu završile u knjigama, ali za Rowling je bilo važna ih ona zna (BBC, 2007).

Rowling se u međuvremenu preselila u grad Porto (Portugal) gdje je poučavala engleski kao strani jezik, ali nakon kratkog braka i rođenja kćeri vraća se u Englesku i nastanjuje u Edinburghu. Kao samohrana majka, živeći od socijalne pomoći, pokušava brinuti o kćeri i pisati u isto vrijeme, tako da je često provodila dane pišući u kafiću dok joj je dijete spavalo u kolicima. Knjigu je završila 1995. godine i bila je odbijena od strane izdavača 12 puta, sve dok 1996. godine nije dobila ponudu od Bloomsbury izdavačke kuće. „Kada je Rowling konačno pronašla izdavača, preporučeno joj je da piše pod pseudonimom kako dječaci kao čitatelji ne bi zazirali od ženske spisateljice. Kako nije imala srednje ime, uzela je bakino Kathleen, i nastala je J. K. Rowling“ (J. K. Rowling, Wikipedija).

Harry Potter i Kamen mudraca bio je namijenjen djeci od 9 do 11 godina, ali uskoro je osvojio i srca odraslih. Životni san J.K. Rowling napokon se ostvario i postala je objavljena autorica, a njezina knjiga dospjela je na police knjižara. Do 1997. počela je pisati drugu knjigu serijala -*Harry Potter i Ođaja tajni*. Prodaja prve knjige išla je dobro, a Rowling je za to vrijeme radila kao učiteljica. Tada je priča o Harryju Potteru prešla Atlantik, a izdavači su se počeli nadmetati oko toga tko će objaviti sljedeću knjigu. J.K. Rowling zaradila je golem novac i napokon se mogla u potpunosti prepustiti samo pisanju. *Harry Potter i Ođaja tajni* objavljen je 2. srpnja 1998. godine u Londonu.

Slijede nastavci: *Harry Potter i Zatočenik Azkabana*(1999), *Harry Potter i Plameni Pehar*(2000), *Harry Potter i Red feniksa*(2003), *Harry Potter i Princ miješane krvi*(2005), *Harry Potter i Darovi smrti*(2007), koji su svi redom također bestseleri. Godine 2001. izašle su još dvije knjige, *Čudesne zvijeri i gdje ih pronaći* (školski udžbenik) i *Metloboj kroz stoljeća*. Sav prihod od prodaje knjiga išao je britanskoj dobrotvornoj organizaciji *Comic Relief*, a 2007. je izašla knjiga *Bajke Barda Beedlea*.

Knjige o Harryju Potteru svrstane su među najprodavanije na svijetu, odmah iza Biblije i Knjige citata Mao Tse Tunga. Knjige su također inspirirale nastanak osam filmova o Harryju

Potteru (zadnja knjiga podijeljena je u dva filmska dijela). Zahvaljujući prodaji knjiga i autorskim pravima na filmove, Rowling je postala prva autorica milijarderka. Rowling je osvojila i nekoliko književnih nagrada, uključujući nagrade *Hans Christian Andersen* i *James Joyce*, a nagrađena je i *Redom Britanskog Carstva* u Velikoj Britaniji za službu dječjoj književnosti i *Legijom Časti* u Francuskoj.

2.2.Serijski romani o Harryju Potteru

Prva knjiga *Harry Potter i Kamen mudraca* svojevrsan je uvod u svijet Harryja Pottera.

Harry...ti si čarobnjak...“ U kolibi zavlada muk. Čulo se samo more i vjetar kako fijuče. „Što sam ja?“ zine Harry. „Čarobnjak, dabome“ potvrdi Hagrid i zavalio se na sofu, koja zaškripi i još se više ulegne pod njim. „I to, bome vraški dobar čarobnjak, reko bi, kad se malo izvještiš. Šta bi drugo i bio odonakve nane i ćaće? (Rowling, 1997, str.44)

Harry Potter nije samo običan dječak, niti običan čarobnjak. On je poznat u svijetu čarobnjaka kao jedini preživjeli u napadu zlog lorda Voldemorta. Njegovi roditelji poginuli su, a Harryju je ostao ožiljak u obliku munje na čelu. Do svoje jedanaestogodine živio je s rođacima Durslejevima, koji su ga držali u potpunom neznanju oko njegovog čarobnjačkog naslijeđa. U Hogwartsu (školi za vještice i čarobnjaštvo) Harry počinje otkrivati tajne svoje misteriozne prošlosti i upoznaje Rona Weasleya i Hermione Granger, koji mu postaju najbolji prijatelji. Tijekom školske godine Harry saznaje puno toga o svijetu vještica i čarobnjakate pokušava spriječiti Voldemorta da ukrade kamen mudraca, a na kraju prve knjige suočava se sa Quirrellom i preživljava svoj drugi susret s Lordom Voldemortom.

Rowling nije samo izmislila svijet fantazije, knjige su usko povezane s engleskom prošlošću i folklornom mitologijom, što je većini čitatelja dalo dojam kako je svijet Harryja Pottera stvaran. San da postanu vještice/čarobnjaci te na neki način utječu na svoju okolinu i ljude primamljiv je, ne samo djeci već i odraslima:

Budući da ovdje nema mnogo onog glupog mahanja čarobnim štapićem, mnogi će od vas teško povjerovati da je to uopće magija. Ne nadam se da ćete uistinu shvatiti svu ljepotu kotlića što tiho krčka i širi oko sebe svjetlucave pare, nježnu moć tekućina što se prenosi ljudskim žilama, opčinjava um i osvaja osjetila...Naučit ću vas kako flaširati slavu, svariti ugled, pa čak i spriječiti smrt... (Rowling, 2001, str.111)

Rowling navodi kako je većinu magije u knjigama izmislila ona sama, ali kako bi ipak začinila stvari i približila je ljudima, upotrijebila je već postojećimaterijal iz narodne umjetnosti(folklor), ono što su ljudi nekada vjerovali da je magija(BBC, 2005).Čarobnjački svijet u kojem se Harry odjednom našao, i svijet „bezzaka“(običnih ljudi) u kojemu je odrastao, odvojeni su, ali i usko povezani. Za razliku od drugih dječjih priča fantastičnoga žanra, posebnost svijeta Harryja Pottera jest da on postoji usporedno s našim svijetom, a mnoge su čarobnjačke institucije smještene u gradovima poput Londona. Serija romana o Harryju Potteru jedinstvena je i drugačija od svih drugih dječjih priča. Harryjev karakter mijenja se kroz godine, isto kao i njegova publika. Harry odrasta i njegove avanture postaju sve teže i mračnije, a suočava se i sa smrću. J.K.Rowling napisala je sedam knjiga o Harryju Potteru, a svaka je za nijansu mračnija od prethodne.

Druga knjiga u seriji romana naziva je *Harry Potter i Odaja tajni*. Knjiga je objavljena 2.srpnja 1998. godine u Engleskoj.„Početak svake knjige slijedi formulu: radnja knjige započinje svake godine u otprilike isto vrijeme, odnosno pri kraju ljeta, kad Harry u bezjačkom svijetu, s Dursleyjevima, iščekuje rujan i povratak u Hogwarts“(Harry Potter, Wikipedija). Zaplet ove knjige usmjeren je na tajnu komoru koju je otključala Ginny Weasley, Ronova sestra, pod utjecajem Toma Riddlea. Kako bi spasio Ginny, Harry ulazi u Odaju tajni i pomoću Gryffindorova mača usmrti baziliska- čudovište u komori. Još jednom susreće se s lordom Voldemortom i saznaje njegovo pravo ime- Tom Marvolo Riddle.

Treći nastavak pod nazivom *Harry Potter i Zatočenik Azkabana* objavljen je 8. srpnja 1999. godine, također u Engleskoj, kao i svi nastavci. U ovom dijelu Harry upoznaje *dementore*-zaštitare čarobnjačkog zatvora Azkabana, koji isisavaju svu nadu i radost iz ljudi. Oni su tu kako bi ga zaštitili od zloglasnog ubojice Siriusa Blacka koji je pobjegao iz zatvora i za kojeg je Harry mislio da mu želi nauditi. U raspletu saznaje kako je Sirius zapravo njegov kum i da mu želi pomoći. Nakon ove knjige, J.K.Rowling postala je internacionalno poznata spisateljica. Sve tri knjige bile su na top listamabestselera, a za Harryja Pottera znali su gotovo u cijelom svijetu.

Harry Potter i Plameni pehar četvrta je knjiga u serijalu, objavljena 8. srpnja 2000. godine. Ovo djelo osvojilo je i nagradu *Hugo*, kojom se nagrađuju djela i autori spekulativne fikcije (znanstvene fantastike ili fantastike). Radnja ove knjige usmjerena je na Tromagijski turnir koji se održava u Hogwartisu. Tromagijski turnir čarobnjačko je natjecanje u kojemu sudjeluje po jedan natjecatelj iz 3 različite čarobnjačke škole. Pobjednik osvaja Plameni pehar i vječnu

slavu. Spletom okolnosti, Harry se nađe kao jedan od natjecatelja. Rasplet ove priče ima mnogo mračniji obrat od prethodnih triju knjiga. Naime, na kraju turnira, Harry i njegov kolega Cedric Diggory dolaze do Pehara koji ih transportira na groblje gdje ih čeka Voldemort. Nakon što Voldemort usmrti mladog Cedrica, Harry uspijeva vratiti sebe i Cedricovo beživotnotijelo nazad u Hogwarts za dlaku izbjegavši smrt.

Sekundu dugu poput vječnosti, Harry je zurio u Cedricovo lice, u otvorene sive oči, sada prazne i bezizražajne poput prozora napuštene kuće, te u njegova poluotvorena usta, blago iznenađenoga izraza. Ali prije nego što je Harryjev um uopće uspio usvojiti to što je ugledao, prije no što je uspio osjetiti išta osim tupe nevjerice, netko ga povuče na noge. (Rowling, 2000, str.504)

Smrt inicira srž svakog sukoba u serijalu, ona eskalira i prelazi na višu razinu u svakoj sljedećoj knjizi. Smrt stvara oruđe kojim Harry može pobijediti Voldemorta, a na kraju rješava i glavni sukob, budući da je Voldemortova smrt kraj samog rata. Dok su prve tri knjige smrt spominjale neposredno (smrt Harryjevih roditelja, smrt majke Lune Lovegood), u četvrtom nastavku Harry svjedoči ubojstvu koje se događa pred njegovim očima. Mnogi su roditelji stoga debatirali jesu li „mračni“ dijelovi serijala o Harryju Potteru ipak preteški za njihovu djecu. U to vrijeme, J.K.Rowling biva optuživana za „vještičarenje“ i potpisuje se peticija kako bi knjiga bila zabranjena(BBC, 2007). Unatoč pokušajima zabrane i optužbama, četvrti nastavak srušio je sve rekorde prodaje i prepustio isključivo čitateljima na izbor je li im djelo „premračno“. *Harry Potter i Plameni pehar* prekretnica je i uvod u sljedeći dio koji se nastavlja u sličnom, ali još i mračnijem tonu.

Peti nastavak, *Harry Potter i Red feniksa*, u prodaju je izašao 21. lipnja 2003.godine. Knjiga ima 38 poglavlja i otprilike 255 tisuća riječi. Na početku ovog djela, Harry se bori sa depresijom, tugom oko smrti prijatelja, zabrinutošću i razočaranjem jer mu nitko od njegovih prijatelja ne šalje pisma, te na kraju bijesom jer mu nitko ne vjeruje kako se lord Voldemort vratio.

Osjetio je kako u njemu buja ogorčenost zbog tolike nepravde. Najradije bi zavijao od bijesa. Da nije bilo njega, nitko ne bi ni znao da se lord Voldemort vratio! A za nagradu su ga ostavili da puna četiri tjedna trune u Little Whingingu, posve odsječen od magičnog svijeta. Sveli su ga na čučanje među umirućim begonijama i prisluškivanje vijesti o papigama koje skijaju na vodi... U Harryjevoj glavi sve se uskovitlalo od bijesnih misli, a utroba mu se uvijala od jarosti dok se oko njega spuštala sparna, baršunasta noć. (Rowling, 2003, str.15)

Harryjevo ljeto prekida napad dementora na njegovog bratića, a Harry uskoro biva optužen i suočen s izbacivanjem iz Hogwartsa. Voldemortovi protivnici, na čelu s Albusom Dumbledoreom ponovno osnivaju organizaciju koja je u prošlosti služila kao simbol otpora lordu Voldemortu. U Hogwartsu se stvari mijenjaju na gore, mjesto koje je Harry nekada nazivao domom, preuzela je Dolores Umbridge - poslana od strane Ministarstva magije, koje u tom trenutku pokušava na sve načine ušutkati Harryja i Dumbledorea. Harry je sada petnaestogodišnjak, bujicu osjećaja koji mu naviru sve teže kontrolira, a susreće se i s prvim ljubavnim problemima. Protiv sustava koji mu je nametnula škola bori se osnivanjem vlastitog odreda koji naziva „Dumbledoreova armija“. Zaplet ovog dijela događa se u Londonu, Odjelu za misterije, u Ministarstvu magije. Dolazi do borbe Reda feniksa i Dumbledoreove armije protiv smrtonoša pri čemu Harryjevog kuma, Siriusa Blacka, ubija Bellatrix Lestrange. Harry se još jednom suočava s Voldemortom i uspijeva ga blokirati snagom ljubavi.

Šesti roman iz serije, *Harry Potter i Princ miješane krvi*, u prodaju je pušten 16. srpnja 2005. godine. U ovoj knjizi započeo je drugi otvoreni rat protiv Voldemorta i njegovih pristaša. Ubojstva, nestanci, diverzije i ukleti ljudi postali su sasvim uobičajene pojave, a u Hogwartsu se događaju velike promjene. Zaplet ovog dijela fokusiran je na Voldemorta, Harry saznaje o horkruksima- raspršenim fragmentima Voldemortove duše koji su pohranjeni u različitim predmetima. Roman završava smrću Albusa Dumbledorea kojeg je ubio Severus Snape. Tako Harry ostaje bez još jednog bitnog čovjeka u svom životu i pita se „što dalje?“.

Sedmi i posljednji roman objavljen je 21. srpnja 2007. godine pod nazivom *Harry Potter i Darovi smrti*. Njime je zaključena serija romana o Harryju Potteru koja je započela 10 godina ranije. Ova knjiga usmjerena je na događaje koji su uslijedili odmah nakon završetka prethodne knjige. Harry, Ron i Hermione pokušavaju pronaći sve horkrukse kako bi dokrajčili Voldemorta, a u zapletu knjige dolazi do dugo očekivanog sukoba između Harryja i Voldemorta. Bitka dobra i zla napokon je završena, Voldemort je poražen, a čarobnjački svijet od sada može živjeti u miru i ljubavi. Knjiga je oborila rekorde prodaje postavši najbrže prodavana knjiga ikada - u prva 24 sata prodana je u 11 milijuna primjeraka.

J.K.Rowling objavila je naslov svoje posljednje knjige 21. prosinca 2006., a do njega se moglo doći rješavanjem posebne igre vješala božićne tematike na njezinoj web stranici. Tjedan dana prije izlaska posljednje knjige, pojavio se velik broj tekstova za koje se tvrdilo da se radi o pravoj knjizi koja je „puštena“ u javnost, a 16. srpnja na Internetu su se pojavile

fotografije svih 759 stranica američkog izdanja te je prije službenog datuma izlaska u potpunosti završen njihov transkript. To je bilo najozbiljnije kršenje sigurnosnih pravila u povijesti serijala o Harryju Potteru. Nakon što je završila pisanje zadnje knjige početkom 2007. godine, J.K.Rowling je izjavila: „Nikad u životu nisam osjećala takvu pomiješanost ekstremnih osjećaja, nikad nisam ni sanjala o tome da bih se istovremeno mogla osjećati kao da mi je slomljeno srce i euforično" (BBC, 2007).

2.4. Prijevodi

Više od 500 milijuna primjeraka knjiga o Harryju Potteru prodano je diljem svijeta. Knjige su prevedene na 80 jezika, a ekranizirane su kroz 8 filmova čija zarada broji više od 7.5 milijardi dolara. U nekim su zemljama (Španjolska i Indija), knjige prevedene i na više lokalnih jezika (narječja), a prijevodi na latinski i starogrčki jezik rađeni su kao akademske vježbe. Za prijevod na starogrčki jezik bilo je potrebno godinu dana, a prijevod je ujedno i najduži tekst preveden na starogrčki u zadnjih 1500 godina.

Za prijevod prva tri nastavka knjige na hrvatski jezik, zaslužan je hrvatski prevoditelj, književnik, književni kritičar i urednik Zlatko Crnković. Zadnja četiri nastavka prevela je Dubravka Petrović, a izdavač svih sedam nastavaka u Hrvatskoj jest Algoritam. Prijevod jedne knjige zahtjeva mnogo posla, a pogotovo knjige koja sadrži pregršt novih riječi, stoga su naši prevoditelji bili podvelikim pritiskom, dok su fanovi željno iščekivali dolazak hrvatske verzije u prodaju. Prva tri nastavka u Hrvatskoj objavljena su 2001. godine, četiri godine nakon što je knjiga dospjela na police engleskih knjižara.

2.5. Harry Potter kao globalni trend

Prošlo je trinaest godina od izlaska zadnje knjige o Harryju Potteru, prema knjizi su napravljeni filmovi, kazališne predstave, tri tematska parka, a proizašle su i neke nove priče koje nisu direktno povezane sa Harryjevim avanturama, ali svakako pripadaju svijetu koji je J.K.Rowling osmislila. Warner Bros. Entertainment Inc.(tvrtka za zabavu) imali supresudnu ulogu u razvoju i održavanju marke Harry Potter, a danas je stvorena franšiza *Wizarding*

World koja nadgleda sve poduhvate Warner Bros-a u čarobni svijet. Na službenoj internetskoj stranici može se pronaći ogroman materijal koji stvara J.K.Rowling, ali i njezini fanovi. Na stranici je moguće pronaći priče i detaljne opise čarobnjaka i čarobnjačkih predmeta, moguće je kupiti razne proizvode koji „potječu iz čarobnjačkog svijeta“, dostupni su razni kvizovi kojima fanovi mogu testirati svoje znanje, moguće je saznati kojem učeničkom domu u Hogwartsu korisnik pripada, a ne nedostajeni zabavnog sadržaja poput online videoigara i rječnika magičnih riječi.

2.6. Neologizmi u seriji romana o Harryju Potteru

Serijski romana o Harryju Potteru temelji se na svijetu okruženom magičnim elementima. Kako bi tim elementima dala naziv, autorica se koristila različitim tehnikama stvaranja novih riječi. Neologizmi koje je osmislila J.K.Rowling duboko su ukorijenjeni i stvarani prema pravilima engleskoga jezika, a pritom je koristila sljedeće metode (*Where do these Harry Potter words come from?*):

1. posuđivanje – najčešća metoda koju je Rowling koristila pri osmišljavanju čarolija jest stvaranje novih riječi od već postojećih čiji su korijeni u grčkom ili latinskom jeziku. Pišući kletve/čarolije na latinskom ili grčkom jeziku, neologizmima daje misterij starog jezika što doprinosi njihovom razumijevanju. Primjeri:

Expelliarmus kletva koja razoružava protivnika nastala je iz riječi *expel* + *arms* (hrv. *istjerati* + *ruke*)

Crucio kletva za mučenje protivnika nastala je od riječi *excruciating* (hrv. *bolan*)

Expecto Patronum kletva za obranu od dementora nastala je od *expect* + *patron* (hrv. *očekujte zaštitnika*)

Lumos kletva za dozivanje svjetla nastala je od riječi *luminous* (hrv. pridjev *svijetao*);

2. *blending* (stapanje) ili na hrvatskom stvaranje novih riječi kontrakcijom- velik broj neologizama u romanima o Harryju Potteru nastao je kontrakcijom ili kombiniranim riječima engleskog ili nekog drugog stranog jezika pa su tako nastali:

Dementors (hrv. *dementori*) od engleskih riječi *demented* (hrv. *poremećeni*) + *tormentor* (hrv. *mučitelji*)

Thestrals (hrv. *testrali*) od engleskih riječi *spectral* (hrv. *avetinjski, spektralan*) +

kestrel(hrv.*kliktavac*, vrsta ptice)

Aragog (hrv. *Aragog*)od engleskih riječi *demagog* (hrv.*demagog*) + *arachnid*(hrv.*paučina*) + *agog* (hrv.*uzbuđeno, nestrpljivo*);

3. uporabapostojećih riječi engleskoga jezika, kojima jeprošireno značenje (semantička neologija), na primjer:

damp squib na engleskom znači „vatromet koji se ne gasi“, dok se u čarobnjačkom svijetu naziv *squib* (hrv.*hrkan*) odnosi na djecu čarobnjaka koja nemaju magične sposobnosti.

Mnoga stvorenja za koja su u početku čitatelji mislili da ih je kreirala J.K.Rowling, zapravo dolaze iz folklorne baštine pa tako imamo:

hippogriff (hrv.*hipogrif*) – lik iz Grčke folklorne baštine, legendarno stvorenje koje ima prednju polovicu orla i zadnju polovicu konja, a J. K. Rowling pridodala mu je i magična svojstva,

boggart (hrv.*bogart*) – stvorenje iz Engleske baštine, za kojeg se vjerovalo da je kućni duh, u svijetu čarobnjaka preuzima oblik najdubljih strahova osobe koja se nalazi ispred njega;

4. fonetska asocijacija – ako ne koristi već postojeće riječi ili njihove korijene, Rowling stvara nove riječi koje nas asociraju na neke već postojeće. Primjer:

Azkaban (hrv.*Azkaban*) je čarobnjački zatvor koji nas asocira na Alcatraz (otok u zaljevu San Francisca u Kaliforniji u SAD-u na kojemu se dugi niz godina nalazio istoimeni zatvor),

sickles (hrv.*srpovi*) su srebrni čarobnjački novčići, a u izgovoru neodoljivo podsjeća na englesku riječ *nickels* (novčić od 5 centi u SAD-u);

5. igra riječi – mnoga mjesta u čarobnjačkom svijetu nastala su maštovitom igrom riječi:

Grimmauld place 12 (*Grimmauldov trg 12*) – kuća u kojoj je odrastao Sirius Black, skrivena od bezjaka nastala od riječi *grim old place* (hrv. *mrgodno staro mjesto*),

Diagon Alley (*Zakutna ulica*)– čarobnjačka ulica i mjesto za kupnju nastala od riječi *diagonally* (*dijagonalno*),

Knockturn Alley (*Ulica Nokturno*) – mjesto gdje se mogu nabaviti stvari za crnu magiju, nastala od riječi *nocturnally* (*noćni*).

Svaka nova riječ koju je J.K.Rowling smislila, ujedno zvuči poznato, ali i egzotično, kao magični obrat običnoga svijeta.

3. ANALIZA NEOLOGIZAMA

Cilj ovoga rada je dati poredbeni prikaz i analizu tvorbe neologizama u seriji romana o Harryju Potteru. Analiza se bavi proučavanjem i usporedbom neologizama na izvornom engleskom jeziku i u prijevodima na hrvatski jezik. Odrađuje se na četiri razine, a to su: značenje riječi u romanu, engleski naziv i podrijetlo (izvorno ime), hrvatski prijevod i značenje, i na kraju analiza procesa korištenih za stvaranje hrvatskih neologizama prema Muhvić-Dimanovski (2005) i prema metodama tvorbe neologizama koje je J. K. Rowling koristila, a koje su opisane u teorijskom dijelu ovoga rada.

Analiza svakog neologizma započinje njegovom izvornom verzijom na engleskom jeziku koju slijedi hrvatski prijevod. Autori hrvatskih prijevoda serije romana koji su korišteni u analizi, kao što je već spomenuto, su Zlatko Crnković (knjiga 1-3) i Dubravka Petrović (knjiga 4-7). Neologizmi analizirani u ovom radu prikupljeni su tijekom čitanja knjige na engleskom jeziku, a potom su njihovi prijevodi izdvojeni iz hrvatskih izdanja. Kao polazište za interpretaciju neologizama i njihovih korijena, pregledani su brojni intervjui, filmski dodaci, članci u kojima J.K.Rowling objašnjava od kojih riječi je određen neologizam stvoren, te izvori sa službene internetske stranice *Wizarding World*. Za objašnjenje engleskih riječi i njihovu analizu, korišten je Cambridge Dictionary, mrežno izdanje. U analizi hrvatskih prijevoda neologizama iz serije romana o Harryju Potteru, naznačen je proces tvorbe neologizma i podrijetlo novotvorenice u hrvatskom rječniku (Hrvatski jezični portal, mrežno izdanje).

Svako poglavlje predstavlja jednu od knjiga u seriji romana i prikazani su samo odabrani neologizmi najčešće spominjani u pojedinoj knjizi. Dakle, izbor neologizama podijeljen je prema knjigama u sljedeće grupe: Harry Potter i Kamen mudraca, Harry Potter i Odača tajni, Harry Potter i Zatočenik Azkabana, Harry Potter i Plameni pehar, Harry Potter i Red feniksa, Harry Potter i Princ miješane krvi, Harry Potter i Darovi smrti.

3.1. Harry Potter i Kamen mudraca

Quidditch/ metloboj

Metloboj je službeni sport rezerviran isključivo za čarobnjake i vještice. Igra se na metlama, a svaku ekipu čini 7 igrača: 3 lovca, 1 vratar, 2 goniča i 1 tragač. Metloboj se igra s četiri lopte: balun (eng. *Quaffle*), lopta koja služi za postizanje „gola”, 2 maljca (eng. *Bludger*) koji pokušavaju omesti i oboriti igrače s metle te zlatna zvrčka (eng. *Golden Snitch*) koja, kada se ulovi, označava kraj utakmice.

Kako J.K.Rowling objašnjava u jednom od razgovora s novinarima (Rowling, intervju, 2012), riječ *quidditch* rimuje se sa riječi *pitch* koja označava „bijeke linije na sportskom terenu“(Cambridge Dictionary), a do konačnog naziva došla je igrom slogova i kontrakcijom riječi: *Quaffle*(hrv. *balun*), *Snitch*(hrv. *zlatna zvrčka*), *Bludger*(hrv. *maljac*) i *pitch*(hrv. *teren*).

Riječ *metloboj* je Crnković stvorio od riječi *metla*+ *boj* „bitka, borba“ (Hrvatski jezični portal). Pri tvorbi ove riječi korišten je tvorbeni obrazac slaganja riječi od osnova *metla* i *boj* te spojnika –o-. Riječ *metloboj* opisnog je karaktera i čitatelju daje naslutiti da se radi o nekoj vrsti „borbe na metlama”. *Quidditch* je u potpunosti nova riječ koja nema prijevoda u hrvatskom jeziku tako da je prevoditelj stvorio hrvatsku inačicu tog neologizma na temelju značenja riječi.

Muggle / bezjak

Bezjak je osoba koja nema magične sposobnosti. Većina bezjaka živi u neznanju i u potpunosti su nesvjesni čarolije koja ih okružuje.

Muggle je J.K.Rowling stvorila kontrakcijom riječi *mug*+*muddle*. U britanskom rječniku jedno od značenja riječi *mug* je „lakovjerna i naivna osoba”, a *muddle* znači „dovesti u neuredno ili zbunjujuće stanje”(Cambridge Dictionary).

U hrvatskom jeziku, riječ *bezjak* se

koristi kao nadimak (cognomen), kao ime mjesta (toponim) i kao naziv za određenu etnografsku grupu koju se ne može lako utvrditi u njenom mjesnom postojanju. Jedna od karakteristika te riječi jest i ta što se upotrebljava kao podrugljivi naziv za susjede u istome kraju za koje se kaže da su "od Bezjakov". Jedna od karakteristika te riječi jest i ta što se upotrebljava kao podrugljivi naziv za susjede u istome kraju. (Kantoci, 2015.)

Izraz *bezjak* je prema tomesemantički neologizam jer je leksemu koji već postoji u hrvatskom arhaičnom rječniku pridodano novo, prošireno značenje.

Quaffle / balun

Balun je velika crvena lopta koja služi za postizanje bodova u metloboju. Lovci se dodaju balunom i pokušavaju postići pogodak bacajući ga kroz jedan od šest obruča koji se nalaze na metlobojskom terenu.

Riječ *Quaffle* ima korijene u engleskoj riječi *quaff*, koja označava „ispiti (najčešće alkoholno piće) na brzinu ili u velikim količinama” (Cambridge Dictionary), što, prema jednom objašnjenju podsjeća na nastojanjagoniča u metloboju da proguraju balun kroz tri obruča, slična grlu, i to velikom brzinom (Language Realm).

Prema Hrvatskoj enciklopediji (2020), *balun* je folklorni ples u Istri. U Dalmaciji je *balun* žargonizam za izraz „lopta“ ili „nogomet“. Crnković je u ovom slučaju uzeo već postojeću riječ iz dijalekta te semantičkom neologijom pridodao riječi *balun* novo značenje koje se u pravilu podudara s osnovnim značenjem ukoliko za polazište uzmemo žargonizam.

Seeker / tragač

Tragač je jedan od igrača metloboja. Njegov je zadatak uloviti zlatnu zvrčku koja donosi 150 bodova i označava kraj utakmice. Harry Potter igrao je na mjestu tragača za svoj školski dom, Gryffindor.

Seeker je u rječniku definiran kao „osoba koja nešto želi pronaći ili postići” (Cambridge Dictionary). Osnova je engleska riječ *seek*, što na hrvatskom znači „tražiti”, a nastao je sufiksalsnom tvorbom dodavanjem nastavka *-er*.

Riječ *tragač* doslovnije prijevod engleske verzije riječi, nastao također sufiksalsnom tvorbom od osnove riječi *trag* i nastavka *-ač*.

Bludger / maljac

Maljci su lopte koje se također koriste u metloboju. Crne su boje, dolaze u paru (u utakmici

sudjeluju 2 maljca), a njihov je zadatak omesti igrače i srušiti ih s metle. Maljci su prilično brutalni i često igračima zadaju po život opasne ozljede.

Bludger znači „netko tko se oslanja na trud drugih ljudi i želi mnoge stvari, ali da ne mora raditi za njih”, na hrvatskom bismo tu osobu nazvali lijenčinom. Iako *bludger* kao riječ postoji u engleskom jeziku, za tvorbu ovog neologizma J.K.Rowling vjerojatno je poslužio glagol *bludgeon* koji znači „udarati nekoga jako i opetovano teškim oružjem”(Cambridge Dictionary).

Maljac u hrvatskom jeziku dolazi od riječi „malj”, a označava *čekić* „objekt koji se koristi za zakucavanje čavla“ (Hrvatski jezični portal). Kako bi stvorio hrvatsku inačicu neologizma, Crnković je posegnuo za sufiksalsnom tvorbom gdje je korijenu riječi *malj* dodao nastavak – *ac*.

Keeper / vratar

Vratar je igrač metloboja čiji je zadatak spriječiti prolazak baluna kroz obruče. U bezjačkim sportovima to bi bila pozicija „golmana”.

Keeper u engleskom jeziku označava „čuvara”, a potječe od riječi *goalkeeper*, naziva koji seupotrebljava za golmana. *Keeper* je nastao sufiksalsnom tvorbom dodavanjem nastavka –*er* na osnovu riječi *keep*.

Vratar je doslovni prijevod riječi *keeper* i u hrvatskom standardnom jeziku također označava golmana te je nastao sufiksalsnom tvorbom od osnove riječi *vrata* i nastavka –*r*.

3.2. Harry Potter i Odaja tajni

Polyjuice Potion / višesokovni napitak

Višesokovni napitak može čovjeku koji ga popije omogućiti da poprimi obličje druge osobe na određenivremenski period. Potrebno je mnogo vremena i truda kako bi se ovaj napitak spravio, a nakon što se pažljivo umetnu svi sastojci, napitak se treba lagano „krčkati” mjesec dana.

Poly- je prefiks koji se često koristi u engleskom jeziku (*polymath*, *polygamy*), a označava

„mnogo” ili „više”. *Polyjuice* je neologizam nastao od riječi *poly* + *juice* („tekućina koja dolazi od voća ili povrća ili piće napravljeno od njega”).

Višesokovni napitak doslovni je prijevod engleskog neologizma. Ovaj neologizam na hrvatskom jeziku nastao je srastanjem riječi: *više* + *sok* te sufiksacijom. Iako sefonološki prilagođen prefiks *poli-* koristi i u hrvatskom jeziku (poligamija, poliglot), a u suštini ima isto značenje kao u engleskom jeziku, *višesokovninapitak* kao neologizam u hrvatskom jeziku ima više smisla i zvuči uvjerljivije.

Parselmouth / parsel-ust

Parselski je jezik koji govore *parsel-usti*. Oni imaju vrlo rijetku sposobnost koja im omogućava komunikaciju sa zmijama. Ova sposobnost dolazi sa stigmom jer su najpoznatiji *parsel-usti* bili čarobnjaci koji su obožavali crnu magiju, Salazar Slytherin i lord Voldemort.

Prema obrazloženju koje je dala autorica Harryja Pottera, inspiracija za neologizam *Parselmouth* potječe od stare riječi koja se odnosila na ljude sdeformacijom usne (npr. zečje usne). (Harry Potter Wiki)

U hrvatskom jeziku, za tvorbu ovog neologizma korištena je metoda slaganjariječi *parsel* + *ust* (a), gdje je *parsel* doslovno preuzet iz engleskog jezika i nema značenje u hrvatskom rječniku, a *ust(a)* je prijevod riječi *mouth* i riječ je polusloženica.

3.3. Harry Potter i Zatočenik Azkabana

Dementor / dementor

Dementori su čuvari čarobnjačkog zatvora Azkabana, bića koja se hrane sretnim uspomnama čovjeka, a zauzvrat stvaraju osjećaj depresije, jada i osamljenosti. „Dementorov poljubac” je postupak pri kojemu dementor „isiše dušu čovjeka”, a žrtvu ostavlja u trajnom vegetativnom stanju, kao „praznu ljusku”.

Riječ *Dementor* korijene pronalazi u latinskoj riječi *dementia* (hrv. *bezumlje*). Moguće je da je riječ *dementor* nastala i kontrakcijom od engleskih riječi *demented* (hrv. *poremećeni*) +

tormentor(hrv. *mučitelj*).

Crnković je za *dementore* preuzeo originalni engleski naziv pa je riječ stogatudica preuzeta bez prilagodbe koja u hrvatskom rječniku nema posebno značenje.

Expecto Patronum / Expecto Patronum

Expecto Patronum čarolija je za dozivanje Patronusa, zaštitnika protiv dementora i drugih bića crne magije. Ovu čaroliju moguće je izvesti samo ako osoba u trenutku inkantacije (tj. čaranja) razmišlja o najsretnijim sjećanjima. Ukoliko je čarolija uspješno izvedena, iz vrha štapića izlazi *patronus*, zaštitnik, čiji je izgled drugačiji u svakog čarobnjaka/vještice (Harryjev patronus bio je jelen).

Ovaj neologizam preveden s latinskog na engleski jezik znači „*I await a guardian*”(hrv. *čekam čuvara*).

Crnković i Petrović su prilikom prevođenja zadržali originalan oblik svih čarolija koje se pojavljuju u knjizi, a većina tih čarolija podrijetlo ima u latinskom i grčkom jeziku te pripadaju grupi tuđica preuzetih bez prilagodbe u obje inačice – hrvatskoj i engleskoj.

Arithmancy / Proricanje sudbine

Proricanje sudbine je magijska disciplina koja proučava magična svojstva brojeva, a uključuje i predviđanje budućnosti pomoću numerologije. Proricanje sudbine jedan je od nastavnih predmeta u Hogwartsu, koji učenici polažu na trećoj godini, a Harry mu nije bio najskloniji.

U suvremenoj terminologiji, riječ *arithmancy* je „oblik proricanja koji se temelji na dodjeli numeričke vrijednosti nekom pojmu ili izrazu pomoću grčke izopsefije (praksa sabiranja brojevnih vrijednosti slova u riječi da bi se dobio jedinstveni broj) prilagođene latiničnoj abecedi“. (Arithmancy, Wikipedija)

Proricanje sudbine je prevedenica riječi *Arithmancy*, a u hrvatskom jeziku sastoji se od riječi *proreći* „unaprijed reći, pretkazati što će biti (o sudbini i velikim događajima)“ i *sudbina* „sila koja prema mnogim vjerovanjima, upravlja životom ljudi i odvijanjem događaja“. (Hrvatski jezični portal)

Sneakoscope / cinkoskop

Cinkoskop je uređaj koji izgleda poput zvrka sa staklenim poklopcem. Harry je dobio džepni cinkoskop kao poklon za rođendan:

Harry, ovo ti je džepni cinkoskop. Kad ti se u blizini nađe kakva nepouzdana osoba, on se upali i zavrti kao zvrk. Bill kaže da je to bezvezarija namijenjena za prodaju turistima čarobnjacima, i da nije pouzdana, jer se sinoć za večerom neprestance palila. Ali on nije znao da su mu Fred i George bili ubacili u juhu nekakve kukce. Bok! Ron. (Rowling, 2001, str.13)

Scope dolazi od riječi *microscope* (hrv. *mikroskop*) i *telescope* (hrv. *teleskop*), a označava uređaj kojim ili kroz koji se nešto promatra. *Sneakoscope* je nastao od osnove riječi *sneak* koja znači „reći odrasloj osobi da je drugo dijete napravilo nešto neispravno” (OALD, online), cinkati nekoga.

Cinkoskop je nastao od hrvatske riječi *cinkati* „prijaviti, otkucati, tužakati“ (Hrvatski jezični portal), koja se često koristi u žargonu, te zadržava nastavak *–skop* koji u hrvatskom jeziku ima isto značenje kao i u engleskom. Nastao je kontrakcijom od korijena riječi *cinkati* i *teleskop* (o je ubačen radi lakšeg izgovora).

3.4. Harry Potter i Plameni Pehar

Triwizard Tournament / Tromagijski turnir

Tromagijski turnir bio je ustanovljen prije otprilike sedamsto godina, kao prijateljsko natjecanje između tri najveće europske škole čarobnjaštva – Hogwartsa, Beauxbatonsa i Durmstranga. Svaka bi škola odabrala prvaka da je predstavlja, da bi se potom sva tri prvaka natjecala u tri magijska zadatka. Turnir se održavao u razmaku od pet godina, a svaki put je domaćin bila druga škola. Svi su se slagali da nema boljeg načina za uspostavljanje veza između mladih vještica i čarobnjaka različitih nacija – točnije, svi su se slagali u tome dok broj poginulih nije toliko narastao da su bili prisiljeni ukinuti turnir. (Rowling, 2003, str.155)

Dok riječ *tournament* već postoji u rječniku engleskih riječi, a označava „sportsko natjecanje u kojem sudjeluje nekoliko timova ili igrača koji sudjeluju u različitim igrama i moraju napustiti natjecanje ako izgube.” (Cambridge Dictionary), *Triwizard* je u potpunosti nova riječ koju je kreirala J.K. Rowling, a sastoji se od prefiksa *tri-* i punoznačne riječi *wizard*, „osoba koja ima magične sposobnosti”. (Cambridge Dictionary)

Tromagijski turnir prevedenica je izraza *Triwizard Tournament*. Hrvatska riječ *tromagijski*

stvorena je složeno-sufiksalsnom tvorbom.

Veela / Veela

Veela su polučovječna magična bića, učenice Beauxbatons škole za vještičarenje i čarobnjaštvo. Pojavljuju se u obliku mladih, lijepih žena, duge plave kose i puti poput mjesečine. Njihov izgled, a pogotovo ples ostavljaju muškarce u transu:

Bila je to djevojka koja se nasmijala tijekom Dumbledoreovog govora. Napokon je skinula šal. Dug slap srebrnastoplave kose padao joj je gotovo do struka. Imala je velike, tamnoplave oči i vrlo bijele, pravilne zube. Ronovo lice poprimi boju grimiza. Zabuljio se u nju i zaustio da joj odgovori, no nije se čulo ništa osim slabašnog zvuka grgljanja. (Rowling, 2003, str.208)

Riječ *Veela* je posuđenicaslavenske riječi „vila”. U slavenskoj mitologiji, vile su natprirodna ženska bića koja obitavaju u oblacima i na planinama i plešu vilinsko kolo kraj jezera (Opća i nacionalna enciklopedija u 20 svezaka, str.253). *Veela* je prilagođenica – grafijski je prilagođenaengleskom jeziku.

U Hrvatskoj, kao i drugdje među južnoslavenskim narodima na Balkanu, postoji intenzivan mit o vilama. U narodnim pričama i legendama, vile se opisuju kao lijepe i mlade djevojke, najčešće s krilima, no ponekad imaju i čudan tjelesni nedostatak (magareći ili kozji papci umjesto stopala i sl.). (Faust, 2002, str. 67-68)

Za prijevod riječi *Veela*, Crnković ipak nije iskoristio hrvatsku inačicu *vila*, već je zadržao originalan izvor riječi i ona je tuđica jer je zadržan grafijski oblik riječi iz izvornog teksta, a u semantičkom smislu ima isto značenje kao u hrvatskom jeziku.

Hungarian Horntail / mađarska bodljorepa

Mađarska bodljorepa je vrsta zmaja koji potječe iz Mađarske te se smatra jednom od najopasnijih vrsta na svijetu. U četvrtom nastavku romana o Harryju Potteru, Harry se susreće s tim zmajem kao jednim od zadataka u Tromagijskom turniru. Mađarska bodljorepa ima crne ljuske dužcijeloga tijela, a izgledom podsjeća na guštera. Ima žute oči, sa zjenicama poput mačjih, brončane rogove, i šiljke slične boje koji strše iz njezina dugog repa.

Horn (hrv.rog) prema rječniku znači „tvrđi šiljati dio koji raste iz glave nekih životinja, najčešće dolaze u paru kao kod jelena, krave itd”, a *tail* (hrv.rep) je „dio koji strši iz stražnjeg dijela tijela ptice, ribe ili neke druge životinje” (Cambridge Dictionary). *Hungarian* (hrv.mađarski) označava podrijetlo ovoga zmaja. Neologizam *Horntail*

nastao je srastanjem riječi *horn+tail*.

Izraz *bodljorepastvoren* je slaganjem punoznačne riječi *bodlja*, „tvrd i šiljat izraštaj na tijelu nekih životinja (ježa) ili biljaka (kaktusa)“ (Hrvatski jezični portal), interfiksa –o-i punoznačne riječi *rep* (isto značenje kao u engleskom). *Mađarska* u izrazu *mađarska bodljorepa* označava podrijetlo i prijevod je engleskog dijela naziva.

Omnioculars / svezor

Svezor je čarobnjački predmet, ono što bi bezjaci nazvali „dalekozorom“. *Svezor* naravno ima neke sposobnosti koje dalekozor nema, a najčešće se koristi pri gledanju metlobojske utakmice pa se tako pomoću svezora neke akcije mogu gledati usporeno ili vraćati unatrag.

Riječ *omnioculars* nastala je srastanjem latinskih riječi *omni* (hrv.*svi*) i *oculus* (hrv.*oči*).

Svezor je nastao kontrakcijom riječi *isve*, koja znači „potpuno obuhvaćanje svih dijelova cjeline, pojedinosti ili cjeline bez ostatka“ i *dalekozor*, „optički instrument za promatranje dalekih predmeta“ (Hrvatski jezični portal).

Pensieve / Sito sjećanja

Sito sjećanja je magični objekt koji se koristi za pregled sjećanja. Izgleda poput zdjele u kojoj je zamućena voda, a u knjizi je opisan na sljedeći način:

Pred njim je ležala kamena zdjela s neobičnim rezbarijama oko ruba; bile su to rune i simboli koje Harry nije prepoznavao. Ono srebrno svjetlo dolazilo je iz sadržaja zdjele, koji nije bio sličan ničemu što je Harry dotad vidjeo. Nije mogao odrediti je li tvar u zdjeli tekućina ili plin. Imala je jarku bjelkastosrebrnastu boju i neprestano se kretala... Harry se nagne bliže zdjeli. Glavom je sad bio potpuno u ormaru. Srebrnasta tvar postade prozirna, kao staklo. Harry se zagleda u nju, očekujući pogled na dno zdjele – no umjesto dna, ispod površine tajanstvene tvari ugleda golemu prostoriju... (Rowling, 2003, str.462-463)

Riječ *Pensieve* nastala je kontrakcijom riječi *pensive* i *sieve*. *Pensive* u engleskom rječniku znači „duboko razmišljati o nečemu, pogotovo kada ste tužni ili zabrinuti“, a *sieve* je „sito, objekt u kojem se nešto može sortirati, isušiti ili izdvojiti“ (OALD, online).

Sito sjećanja prevedenica je engleskog neologizma s obrnutim slijedom riječi.

Imperius Curse / Imperius kletva

Imperius kletva (Imperio) jedna je od tri „neoprostive kletve”, sredstvo za kojim su posezali mnogi smrtonoše u želji da kontroliraju ljude. Ako se uspješno izvede, osoba koja je pod ovom kletvom u stanju je učiniti sve što joj čarobnjak naredi, ukoliko nema dovoljnu snagu volje da se kletvi odupre.

Kao i za većinu čarolija i kletvi, izvor za stvaranje ovog neologizma J.K.Rowling pronašla je u latinskom jeziku budući da engleska riječ *imperious* dolazi od latinskih riječi *imperiosus*, *imperium*, *imperare*. Riječ *imperiosus* znači „vladajući, dominantan, snažan, moćan”. (Harry Potter Wiki)

Dubravka Petrović je kao hrvatsku verziju ove kletve zadržala izvorni oblik riječi, pri čemu riječ *Imperius* spada u grupu tuđica, dok je riječ *kletva* prevedenica.

Galleons / galeon(mn.galeoni)

Galeoni su najcjenjeniji zlatni novčići čarobnjačke valute koji se koriste u Londonu. Jedan galeon iznosi 17 srpova ili 473 knutova. Galeone izrađuju goblini, zaposlenici čarobnjačke banke, zlatne su boje i po rubovima svakog galeona nalazi se serijski broj koji označava goblina koji je taj novčić izradio.

Galleon je riječ koja u engleskom jeziku označava veliku jedrilicu sa tri ili više jarbola, sa četverokutnom palubom, a koristila se tijekom 15.-18. stoljeća kao ratni ili trgovački brod, najčešće od strane Španjolaca. Jedno od mogućih pojašnjenja izbora riječi *galleonza* novčiće, referenca je na gusarsko blago koje se prevozilo u opisanim jedrilicama (Harry Potter lexicon).

Galeon je posuđenica iz engleskoga jezika koja je grafijski i fleksijski prilagođena hrvatskom jeziku.

Portkey/putoključ

Riječ je o predmetima kojima se čarobnjaci transportiraju s jednog mjesta na drugo u unaprijed dogovoreno vrijeme. Ukaže li se potreba, tako možemo prebaciti čitave skupine... Kao putoključ može poslužiti bilo što. Jasno, trebalo bi upotrijebiti neupadljive predmete, kako ih bezjaci ne bi uzimali ili se igrali njima...stvari koje će njima izgledati poput smeća... (Rowling, 2003, str. 63)

Riječ *Portkey* nastala je srastanjem engleskih riječi *port* + *key*. *Port* u engleskom rječniku ima mnogo značenja, ali za tvorbu ovog neologizma, Rowling je vjerojatno uzela značenje te riječi kao „prolaz, vrata“. *Key* (hrv. *ključ*) je „predmet koji služi kako bi se otvorila ili zatvorila brava“ (Cambridge Dictionary).

Riječ *putoključ* je složenica nastala od osnove *put*, spojnika *-o-* te riječi *ključ*. Pri tome *put* znači „utaban i utrđ dio zemlje koji služi za prolaženje i kretanje“ (Hrvatski jezični portal), a *ključ* ima isto značenje kao i u engleskom rječniku.

3.5. Harry Potter i Red feniksa

Occlumency/ Oklumencija

Oklumencija je magična obrana koja zatvara um pred magičnim upadima i utjecajima. Riječ je o slabo poznatoj, ali vrlo korisnoj grani magije. Lord Voldermort imao je sposobnost Legilimencije, koja mu je omogućavala ući u umove svojih žrtava i ispravno protumačiti podatke koje tamo zatekne. Kako bi se zaštitio od Voldemorta, Harry je učio *Oklumenciju* kod profesora Snapea.

Occlumency je novotvorenica koja potječe iz lat. *occludere* što znači blokirati, obraniti se. J.K. Rowling je igrom riječi od latinskog glagola stvorila imenicu čije se značenje u potpunosti poklapa sa značenjem latinskog glagola.

Okluder u hrvatskom rječniku znači „ono čime se zatvara; zatvarač“ (Hrvatski jezični portal).

Oklumencija je posuđenica, riječ preuzeta iz stranoga jezika i prilagođena hrvatskom.

Thestral / testral

Testral je vrsta konja čije se tijelo sastoji samo od kostura. Ima usku glavu koja izgleda kao

gušterova, a krila su mu široka i kožnata (podsjećaju na krila šišmiša). Vidljivi su samo čarobnjacima i vješticama koji su barem jednom bili svjedoci smrti. Zbog toga imaju stigmu kao znakovi nesreće i agresije, iako su prema Luni Lovegood samo „nježna i neshvaćena bića“ (Harry Potter Wiki).

Thestral dolazi od engleske arhaične riječi *thester* koja znači „mračno, tmurno; ne pružajući niti odajući puno svjetla ili svjetline“ (Cambridge Dictionary). Dodajući sufiks *-al*, Rowling je stvorila još jednu novotvorenicu koja označava nekoga, u ovom slučaju magičnu životinju, koja dolazi iz mraka.

Testral je hrvatski neologizam, nastao kao posudenica engleske riječi *Thestral*. U hrvatskom rječniku ne postoji objašnjenje za ovu riječ.

Dungbomb / smrdobombica

Smrdobombica je magični predmet koji ispušta grozan smrad. Izgleda kao malena, smeđa loptica, a ako se primi u ruku, ostavlja prljavštinu i neugodan miris. Fred i George su posebno voljeli praviti smicalice sa smrdobombicama i tako nervirati školskog čuvara Argusa Filcha.

Neologizam *Dungbomb* nastao je srastanjem engleskih riječi *dung* i *bomb*. *Dung* je prema rječniku „kruti otpad koji dolazi od strane životinja (posebice velikih)“, a *bomb* je „oružje dizajnirano da eksplodira u određenom trenutku“ (Cambridge Dictionary).

Smrdobombica je nastala složeno-sufiksalmom tvorbom koja uključuje slaganje riječi *smrad* i *bomba*, s interfiksom *-o-*, a zatim i dodavanjem sufiksa *-ica*, koji označava umanjenicu.

Smrad u hrvatskom rječniku znači „neugodan podražaj organa njuha u najvećem intenzitetu“ (Hrvatski jezični portal), a *bomba* ima isto značenje kao u engleskom rječniku.

3.6. Harry Potter i Princ miješane krvi

Death Eaters / smrtonoše

*Smrtonoš*e su bili sljedbenici lorda Voldemorta. Grupa se sastojala od čistokrvnih čarobnjaka i vještica koji se nisu libili kršiti zakone čarobnjačkog svijeta niti upotrebljavati zabranjene kletve kako bi postigli svoj sebični cilj i širili strah.

Death je u engleskom rječniku objašnjen kao „činjenica da je netko umro ili je ubijen“. *Eater* je imenica koja se odnosi na „osobu ili životinju koja jede određenu stvar, ili u određeno vrijeme“(Cambridge Dictionary). Izraz *Death Eaters* povezan je s engleskim izrazom „eat someone for breakfast“(hrv. *pojesti nekoga za doručak*), što bi bio sinonim za „nadjačati ili prevladati nekoga“, a to je zapravo ono čemu *smrtonoš*e teže.

Smrtonoša je hrvatski neologizam nastao složenom sufiksalmom tvorbom od riječi *smrt*, konačan prestanak životnih funkcija organizma i takvo stanje organizma; prestanak života“(Hrvatski jezični portal) i morfema *-noša* (od *nositi*, onaj koji nešto nosi npr. *vodonoša*). *Smrtonoša* se odnosi na onoga koji „donosi smrt“.

Horcrux / horkruks

Horkruks je objekt začaran crnom magijom koji u sebi nosi dio duše čarobnjaka koji želi postati besmrtni. *Horkruks* se može stvoriti samo činom ubojstva, najvišim stupnjem počinjenja zla. Voldemort je podijelio svoju dušu u sedam *horkruksa*. U šestom nastavku serije romana, Harry saznaje o *horkruksima* od profesora Slughornea:

Horkruks je riječ kojom se označava predmet u kojem je neka osoba sakrila dio svoje duše. (...) Pa, morate rascijepiti svoju dušu, razumijete, i sakriti odcijepljeni dio u predmetizvan svojega tijela. U tom slučaju ne možete umrijeti čak ni ako vam tijelo bude napadnuto ili uništeno, jer dio vaše duše ostaje neoštećen i vezan uz ovaj svijet. (Rowling, 2005, str.399)

Riječ *Horcrux* sadrži korijen - riječ *hore*, koji potječe iz staroengleskog i odnosi se na „prljavštinu, zlo ili nečistoću“. *Crux* u suvremenom engleskom rječniku znači „najvažniji ili najteži dio problema“ ili na hrvatskom *srž*. Ovaj neologizam u engleskom rječniku ima značenje *izvor zla*, upravo ono što *horcrux* predstavlja.

Horkruks je neologizam, posuđenica engleske riječi *Horcrux*. U hrvatskom rječniku ne postoji objašnjenje za tu ili neku sličnu riječ.

Inferius / inferius

Inferiusi su ljudski leševi, mrtvaci začarani crnom magijom. Kao i mnoga stvorenja koja obitavaju u hladnoći i mraku, oni se boje svjetla i topline. Tijekom Prvog čarobnjačkog rata, Voldemort je stvorio vojsku *inferiusa*, hodajućih mrtvaca, a Dumbledore za njih kaže:

Ne treba se bojati mrtvih tijela, Harry, kao što se ne treba bojati ni mraka. Lord Voldemort koji, naravno, potajno strahuje i od jednoga i od drugoga, ne slaže se sa mnom. Ali time samo otkriva u kojoj mu mjeri nedostaje mudrosti. Strah koji osjećamo pri pogledu na smrt i tamu zapravo je strah od nepoznatog, ništa više od toga. (Rowling, 2005, str. 453)

Riječ *Inferius* stvorena je od latinske riječi *Inferus* što znači „smrt“ te *inferi* što znači „pakao“. Igrom riječi, J.K. Rowling, stvorila je bića slična zombijima, koja su ostala zarobljena u svom poluljudskom obliku u paklu mraka.

U knjigama na hrvatskom jeziku, na *inferiuse* se uglavnom referira kao „mrtva tijela“, iako se spominje i *inferius* u svom izvornom obliku. S obzirom na to da je Petrović riječ *inferius* doslovno preuzela iz engleskog jezika, riječ je tuđica.

Horace Slughorn / Horace Slughorn

Profesor Čarobnih napitaka u Hogwartsu, nekad razrednik Slytherina i majstor u svom zanatu, *Horace Slughorn* svojevremeno je slučajno otkrio Voldemortu kako izraditi horkruks. Opisan je kao gurman, volio je organizirati večere u Hogwartsu na koje bi pozivao samo odabrane učenike, one za koje je mislio da posjeduju poseban talent koji će ih jednog dana proslaviti. Slughorneov fizički izgled opisan je pri Harryjevom prvom susretu s njim:

Harry je zaprepašteno zinuo, tamo gdje je djelić sekunde ranije ležao naslonjač sad je čučao nevjerojatno debeo, ćelav starac koji si je masirao donji dio trbuha(...) Svjetlo štapića obasjalo je sjajnu ćelu, ispupčene oči, goleme, srebrnastosijede brkove nalik na morževe, te svjetlucava puceta tamnosmeđeg sakoa od baršuna ispod kojeg se nazirala svileni pidžama boje jorgovana. Tjeme mu nije sezalo dalje od Dumbledoreove brade. (Rowling, 2005, str.56)

Mnogi neologizmi u seriji romana o Harryju Potteru imena su čarobnjaka i vještica. Ime *Horace* dolazi od epikurejskog rimskog pjesnika koji je volio hranu i prijateljstva s ljudima od kojih bi imao koristi. *Slughorn* je nastao srastanjem engleskih riječi *slug* i *horn* gdje se riječ *slug* odnosi na „maleno, mekano biće, poput puža bez kućice, a kreće se vrlo sporo i jede vrtne biljke“. (Cambridge Dictionary) Može se zaključiti da podrijetlo ovog neologizma jako dobro opisuje profesorov karakter i fizički izgled.

Prilikom prijevoda, sva imena i prezimena u knjigama zadržana su u izvornom obliku, pa takoi

Horace Slughorn pripada grupi tuđica preuzetih u hrvatski jezik bez prilagodbe.

3.7. Harry Potter i Darovi smrti

Mudblood / mutnjak

Mutnjak ili *mutnjakoša* izrazito je pogrdan naziv za vješticu ili čarobnjaka bezjačkog podrijetla. Ne postoje razlike u sposobnostima čarobnjaka bezjačkog podrijetla i onih koji dolaze iz čistokrvnih čarobnjačkih obitelji. Usprkos tome, neki čarobnjaci čistokrvnog podrijetla smatraju ove druge nižim bićima, koja nisu dostojna magije.

Mudblood potječe od engleskog idioma riječi *mud* u primjeru „*clear as mud*“ što bi se prevelo „bistro kao blato“, a zapravo se odnosi na nešto što uopće nije bistro i *blood* „crvena tekućina koja teče tijelima ljudi i životinja“ (hrv.*krv*)(Cambridge Dictionary).U kontekstu engleskog govora, ova riječ znači blatnjavu, mutnu krv i nastala je srastanjem riječi *mud*+*blood*.

Mutnjak je hrvatski neologizam nastao sufiksalsnom tvorbom od riječi *mutiti* i sufiksa *-njak*. *Mutiti* je u hrvatskom rječniku definiran u doslovnom značenju kao „činiti mutnim, vodu mutiti“ a u prenesenom „činiti nejasnim, zbrkanim, unositi razdor, remetiti, kvariti“(Hrvatski jezični portal).

Deluminator/deluminator

Deluminator je čarobni objekt koji izgleda poput upaljača. Izumio ga je Albus Dumbledore, a nakon njegove smrti *deluminator* je prema oporuci pripao Ronu Weasleyu. Osnovno svojstvo *deluminatora* jest da uklanja izvore svjetlosti iz neposrednog okruženja i pohranjuje ih u sebi. Ipak, kasnije je Ron otkrio da *deluminator* ima i drugu svrhu i u najtežim trenucima pomogao mu je da se vrati svojim prijateljima:

Ipak ne služi samo za paljenje i gašenje svjetla, ne znam kako funkcionira i zašto je ovoga puta upalilo jer sam se želio vratiti otkako sam otišao. Ali rano jutro na Božić slušao sam radio i čuo...čuo sam tebe. (...) Upalio sam ga. Svjetlo u mojoj sobi se ugasio, ali točno ispred prozora pojavilo se novo svjetlo. (...) Imalo je oblik kugle i nekako je pulsiralo, bilo je plavičaste boje, kao ono svjetlo koje se pojavi oko putoključa, znate? (...) Nekako je dolebdjela do mene. (...) A čim se smjestila u meni, znao sam što moram učiniti, znao sam da će me odvesti tamo gdje trebam biti. Onda sam se aparatirao i našao se na nekakvom obronku. (Rowling, 2007, str. 310-311)

Deluminator je kao nova riječ nastao iz latinske riječi *lumos*, a znači *svjetlo*. *De* se često koristi kao prefiks u engleskom jeziku, a znači „suprotno od“ tako da bi se značenje riječi *deluminator* moglo shvatiti kao „suprotno od svjetlosti“. Riječ je nastala prefiksarno-sufiksalkom tvorbom.

U hrvatskom rječniku ne postoji objašnjenje za *deluminator* ili neku sličnu riječ. Kao neologizam, ova je riječ posuđenica.

Firewhisky / Vatroviski

Vatroviski je popularno alkoholno piće u čarobnjačkom svijetu. Kada se pije, izaziva osjećaj pečenja u tijelu, a osobu čini hrabrijom. Oni koji su mlađi od sedamnaest godina nisu smjeli kupovati ovo piće, niti ga konzumirati.

Riječ *Firewhisky* nastala je rastavljanjem od riječi *fire* i *whisky*. *Fire* je engleski naziv za vatru, a znači „plamen, svjetlost i toplina, a često i dim, koji nastaju kada nešto izgori“. *Whisky* (hrv. *viski*) je poznato „snažno alkoholno piće napravljeno od ječma, kukuruza ili raži. Često se pije uz vodu ili s ledom“(Cambridge Dictionary). *Firewhisky* je čarobnjačka verzija poznatog alkoholnog pića u svijetu bezjaka – viskija.

Riječ *Vatroviski* stvorena je slaganjem od punoznačne osnove riječi *vatra*, spojnika –o- te riječi *viski*. *Vatroviski* je doslovan prijevod engleskog neologizma, pri čemu *vatra* i *viski* imaju isto značenje kao riječi *fire* i *whisky*.

ZAKLJUČAK

U ovom radu prikazani su odabrani neologizmi iz serije romana o Harryju Potteru te njihov nastanak i podrijetlo kako u engleskom, tako i u hrvatskom jeziku. Prijevodom djela na hrvatski jezik, neki su neologizmi zadržali izvorni oblik (posebice nazivi čarolija, inkantacije te imena čarobnjaka/vještica), neki su preuzeli kategoriju tuđica koje su glasovno, grafijski i fleksijski integrirane u hrvatski jezik (npr. *galeon*, *oklumencija*), a određeni broj neologizama dobio je i svoju izvornu „hrvatsku verziju“ (npr. *bezjak*, *metloboj*).

Svaki neologizam u ovom je radu analiziran na sljedeći način: 1. definicija neologizma u kontekstu romana, 2. etimologija riječi u izvornom obliku u engleskom jeziku, 3. etimologija riječi u hrvatskom prijevodu, 4. analiza procesa korištenog za stvaranje neologizma na hrvatskom jeziku prema tvorbenim obrascima koje je predložila Muhvić-Dimanovski (2005). Prilikom praćenja ovog obrasca analize, primijećeno je kako je određeni broj neologizama zadržao svoj izvorni oblik. Kod neologizama koji su nastali kao prevedenice, kao i kod onih koji su dobili potpuno novi naziv u hrvatskom jeziku, moguće je utvrditi način i imenovati proces stvaranja riječi. Prijevodom romana na hrvatski jezik nastao je određen broj

neologizama koji nemaju iste korijene kao izvorne novotvorenice, a prevoditelji su u tom slučaju uzore za nastanak riječi pronašli u arhaičnim hrvatskim riječima (npr. *bezjak*) ili pak opisnom karakteru izvorne riječi (npr. *metloboj*).

J.K.Rowling stvorila je na stotine novih riječi koje uključuju imena i prezimena ljudi (Horace Slughorn, Albus Dumbledore, Harry Potter, Hermione Granger, Minerva McGonagall itd.), nazive stvari/pojmova/pojaava (deluminator, Arithmacy, Tamni Znamen itd.), mjesta (Grimmauldov trg, Zakutna ulica, kod Tri metle itd.) te čak i uzrečica (Merlinove mi brade!). Iza svakog od tih neologizama stoji mnogo promišljanja, istraživanja te igre riječima kako bi nastao baš onaj pravi. U svakoj riječi koju je J.K.Rowling izmislila ima logike ako se analizira njezino podrijetlo. S obzirom na to da je prilikom stvaranja neologizama autorica uložila mnogo truda i vremena, riječi koje potječu iz serije romana o Harryju Potteručitateljima zvuče strano, a ujedno i poznato, stoga ne čudi uspjeh koji je serija ovih romana postigla.

LITERATURA

Anić, Š., Klaić, N., Domović, Ž.(2002). *Rječnik stranih riječi: tuđice, posuđenice, izrazi, kratice i fraze*. Zagreb: Sani-plus.

Anić, V. (1991). *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber.

Arithmancy, Wikipedija na adresi <https://en.wikipedia.org/wiki/Arithmancy> (6.9.2020.)

Babić, S. (1981). Stilske odrednice u našim rječnicima.*Jezik*, 28(3), 79-91.

Barić, E., Hudeček, L., Koharović, N., Lončarić, M., Lukenda, M., Mamić, M., Mihaljević, M., Šarić, L., Švačko, V., i Vukojević, L. (1999).*Hrvatski jezični savjetnik*. Zagreb, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje: Pergamena: Školske novine.

Barić, E. i sur. (2002). *Hrvatski jezični savjetnik*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Pergamena □ Školske novine.

BBC. (2001).*J. K. Rowling - Harry Potter and Me* [Dokumentarni film]. Dostupno na <https://www.youtube.com/watch?v=SrJiAG8GmnQ>

Cambridge Dictionary na adresi <https://dictionary.cambridge.org/> (16.8.2020.)

Faust, V. (2002). *Vile*. Zagreb: Zagrebačka naklada.

Filipović, R. (2010). *Teorija jezika u kontaktu: uvod u lingvistiku jezičnih dodira*. Zagreb: Školska knjiga.

Gorlach, M. (2001). *A Dictionary of European Anglicisms*. Oxford: Oxford University Press.

Gudjons, H. (1994). *Pedagogija - Temeljna znanja*. Zagreb: Educa.

Harry Potter, Wikipedija na adresi https://hr.wikipedia.org/wiki/Harry_Potter (3.9.2020.)

Harry Potter Glossary na adresi <https://harrypotter.bloomsbury.com/uk/fun-stuff/glossary/> (18.8.2020.)

Harry Potter lexicon na adresi <https://www.hp-lexicon.org/thing/galleons/> (11.9.2020.)

Harry Potter Wikina adresi https://harrypotter.fandom.com/wiki/Main_Page (16.8.2020.)

Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje na adresi <https://www.enciklopedija.hr/> (14. 8. 2020.)

Hrvatski jezični portal na adresi <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> (16.8.2020.)

Hrvatski jezični savjetnik na adresi <http://jezicni-savjetnik.hr/> (5.8.2020.)

Hrvatski jezik na adresi <http://hrvatskijezik.eu/jezicno-posudivanje/> (16.4.2020.)

Hrvatska školska gramatika na adresi <https://gramatika.hr/pravilo/tvorbeni-nacini/67/> (9.9.2020.)

Interpreta prijevodi i sudski tumači na adresi <https://www.interpreta.hr/hirek-attekintes/anglizmi-u-hrvatskoj> (18.4.2020.)

J. K. Rowling, Wikipedija na adresi https://hr.wikipedia.org/wiki/J._K._Rowling (12.9.2020.)

Kantoci, I. (2015). Ratkajci i Bezjaki. *Kolumne: Pisma iz Nizozemske*. Dostupno na <https://www.pregrada.info/kolumne/ratkajci-i-bezjaki/>

Kuna, B., i Mikić Čolić, A. (2012). *Semantička neologija u hrvatskome jeziku*. U S. Blažetin (ur.), *X. međunarodni kroatistički skup. Zbornik radova* (str. 37-56). Pečuh: Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj.

Language Realm na adresi <http://www.languagerealm.com/hplang/quidditch.php> (6.9.2020.)

Matasović, R., i Jojić, Lj. (2002). *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Novi Liber.

McLuhan, M. (1962). *The Gutenberg Galaxy: the making of typographic man*. Canada: University of Toronto Press.

Mikić, A. (2007). Neologizmi: Prijetnja i/ili jezično bogatstvo. *Jezikoslovlje*, 8(1), 77-113.

Milković, A. (2010). *Normiranje neologizama u hrvatskom jeziku*. Doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet.

Muhvić-Dimanovski, V. (1992). Prevedenice-jedan oblik neologizama. *Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 446(23), 93–205.

Muhvić-Dimanovski, V. (2005). *Neologizmi – problemi teorije i primjene*. Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Muljačić, Ž. (1997). Tri težišta u proučavanju jezičnih elemenata „stranog porijekla“. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 23-24(1), 265-280.

Nezavisni pregradski portal na adresi <https://www.pregrada.info/kolumne/ratkajci-i-bezjaki/> (10.8.2020.)

Nosić, V. (2012). Nastava hrvatskog jezika: Egzotizmi – vježbe. *Život i škola*, 28(2), 270-285.

OALD na adresi <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/> (6.9.2020.)

Rowling, J. K. (1997). *Harry Potter and the Philosopher's Stone*. London: Bloomsbury.

Rowling, J. K. (1998). *Harry Potter and the Chamber of Secrets*. London: Bloomsbury.

Rowling, J. K. (1999). *Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*. London: Bloomsbury.

Rowling, J. K. (2000). *Harry Potter and the Goblet of Fire*. London: Bloomsbury.

Rowling, J. K. (2001). *Harry Potter i kamen mudraca*. Zagreb: Algoritam.

Rowling, J. K. (2001). *Harry Potter i odaja tajni*. Zagreb: Algoritam.

Rowling, J. K. (2001). *Harry Potter i zatočenik Azkabana*. Zagreb: Algoritam.

- Rowling, J. K. (2003). *Harry Potter and the Order of the Phoenix*. London: Bloomsbury.
- Rowling, J.K. (2003). *Harry Potter i Plameni pehar*. Zagreb: Algoritam.
- Rowling, J.K. (2003). *Harry Potter i Red feniksa*. Zagreb: Algoritam.
- Rowling, J. K. (2005). *Harry Potter and the Half-Blood Prince*. London: Bloomsbury.
- Rowling, J. K. (2005). *Harry Potter i Princ miješane krvi*. Zagreb: Algoritam.
- Rowling, J. K. (2007). *Harry Potter and the Deathly Hallows*. London: Bloomsbury.
- Rowling, J.K. (2007). *Harry Potter i Darovi smrti*. Zagreb: Algoritam.
- Rowling, J. K. (intervju). (2012). *Harry Potter: Beyond the Page*. Dostupno na https://www.youtube.com/watch?v=aA_QYZBWQ88
- Samardžija, M. (1989). O egzotizmima u hrvatskom književnom jeziku. *Jezik*, 37(3), 77-81.
- Samardžija, M. (1995). *Leksikologija hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Šarčević, S. (1993). Zadatak leksikografa u privrednoj reformi. *Rječnik i društvo*. Zagreb: HAZU
- Turk, M. (1998). Semantičke posuđenice- jedan oblik prevedenica. *Hrčak*, 30(31), 519-528.
- Where do these Harry Potter words come from? na adresi <https://www.youtube.com/watch?v=XR87o-UFcC4> (16.8.2020.)
- Wiktionary, The free dictionary na adresi https://en.wiktionary.org/wiki/%C3%BEester#Middle_English (12.8.2020.)
- Wizarding World na adresi <https://www.wizardingworld.com/> (18.8.2020.)

Izjava o izvornosti završnog/diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mog rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)